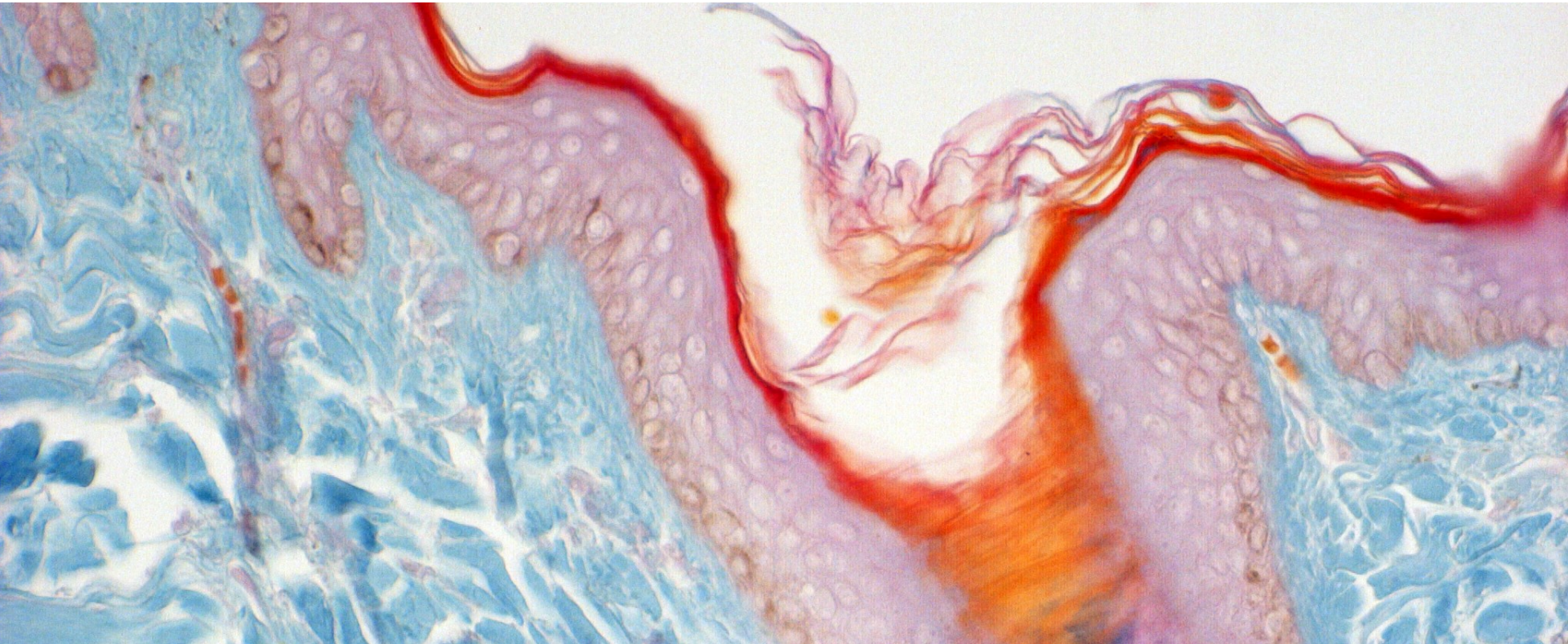

Bevezetés a szövettanba

Alapszövetek I.: Hámszövet, sejtkapcsoló struktúrák

Pálfi Emese

Semmelweis Egyetem

Anatómiai, Szövet- és Fejlődéstani Intézet

AZ EMBERI TEST SZERVEZŐDÉSI SZINTJEI

Az eukarióta szervezetek szerveződési szintjei

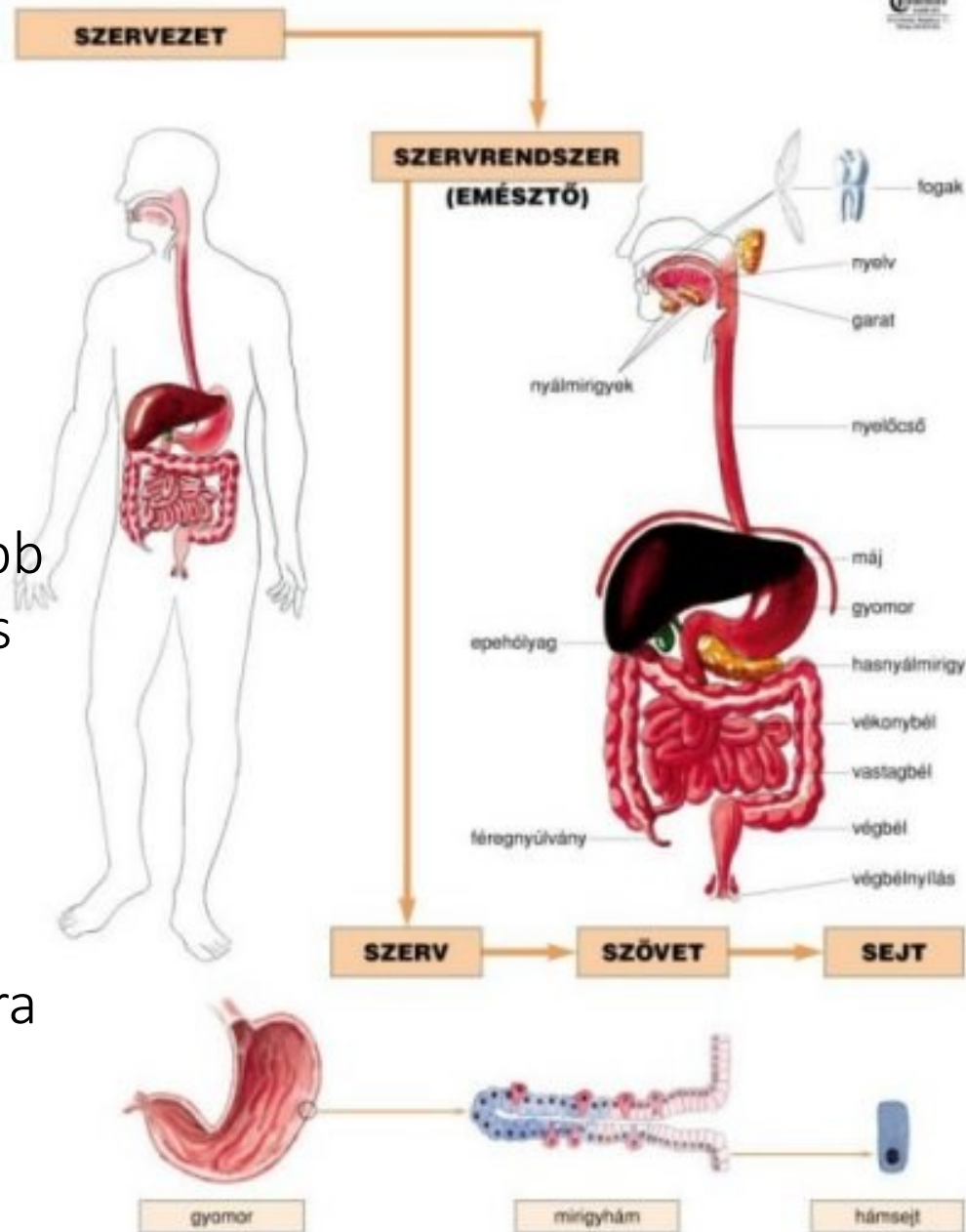
Sejt

Szövet

Egymáshoz hasonló sejtek magasabb szerveződési szintje, amely azonos funkciót lát el

Szerv/szervrendszer

Különböző alapszövetekből álló komplex képletek alapvető funkcióra specializálódva

A fénymikroszkóp részei

Állvány

Tárgyasztal

Megvilágító rendszer

Lámpa

Kondenzor

Látótérrekesz

Kondenzorrekesz

Nagyító lencserendszer

Objektív (4x, 10x, 20x, 40x, ...)

Okulár

- A nagyítás a két lencse nagyításának szorzata
- Feloldóképesség: az a legkisebb távolság, ahol még két szomszédos pontot két különálló pontként ismerünk fel
(egy jó mikroszkópnál: 0,2-0,3 μm)

Szövetteni technika

Perfúzió, fixáció, preparálás

Dehidrálás

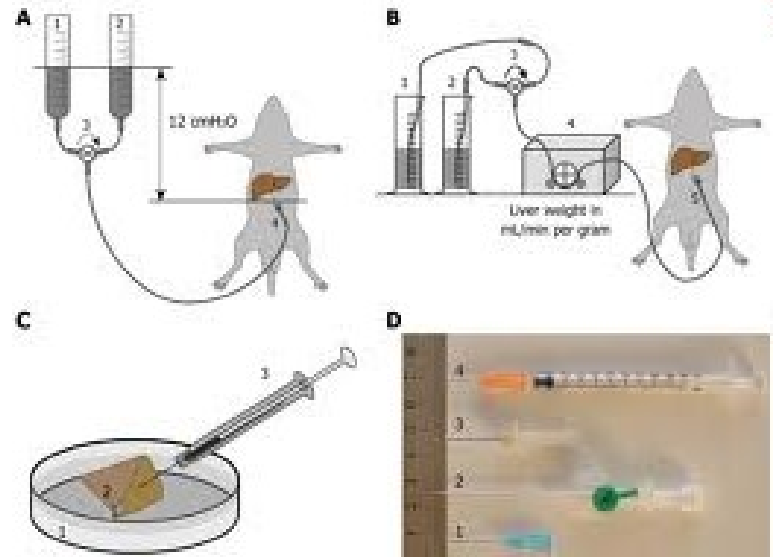
Intermedium

Beágyazás

Metszés

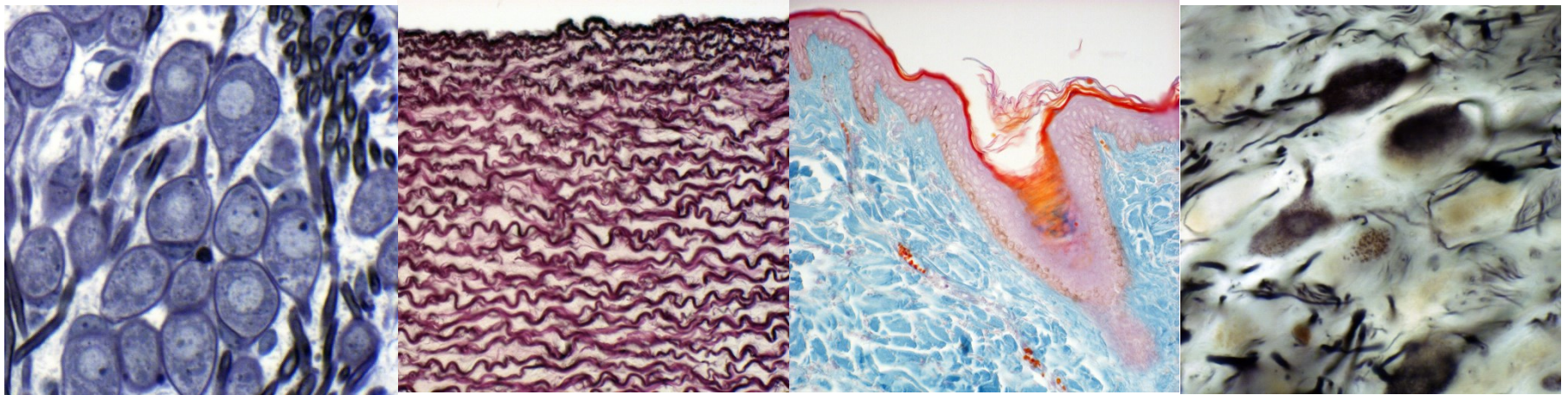
Paraffin kioldása

Festés

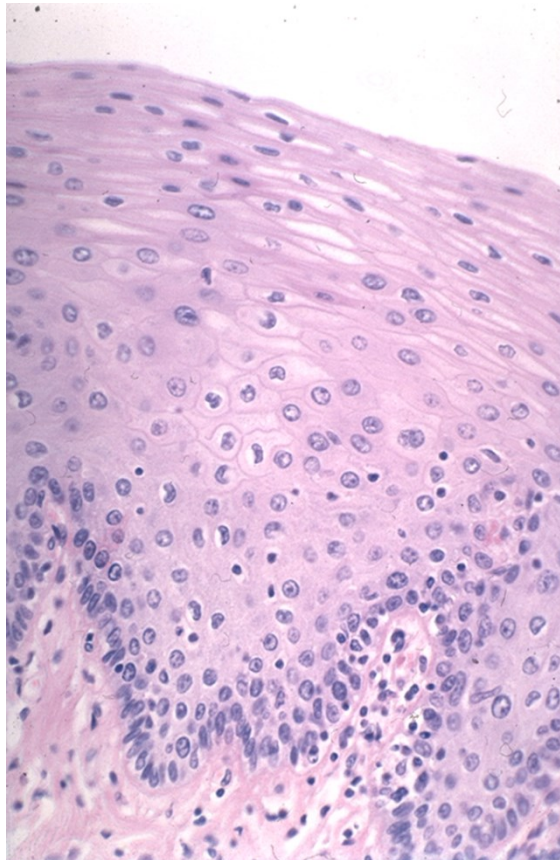
Festések

- Bázikus (hematoxin, toluidinkék, metilénkék, stb.): savas, „basophil” struktúrákhoz kötődik
- Savanyú (eozin, Orange G, pikrinsav, stb.): bázikus, „acidophil” struktúrákhoz kötődik
- Neutrális: hidrofób: szudánvörös, szudánfekete, stb.
- Rugalmas rostokat festő: orcein, rezorcin-fukszin
- Kombinált: HE, Azan, van Gieson
- Ezüstimpregnáció

Hematoxylin - eosin (HE)

- **hematoxylin**: bázikus festék, kékre festi a sejtmagot, mivel nagy az affinitása a sejtmag nukleinsavaihoz
- **eozin**: savas festék, a citoplazmát rózsaszínre festi, mert a fehérjékhez kötődik.

Alapszövetek

Hámszövet

Kötő- és támasztószövetek

Izomszövet

Idegszövet

Az alapszöveteket két különböző szempont alapján osztályozzuk:

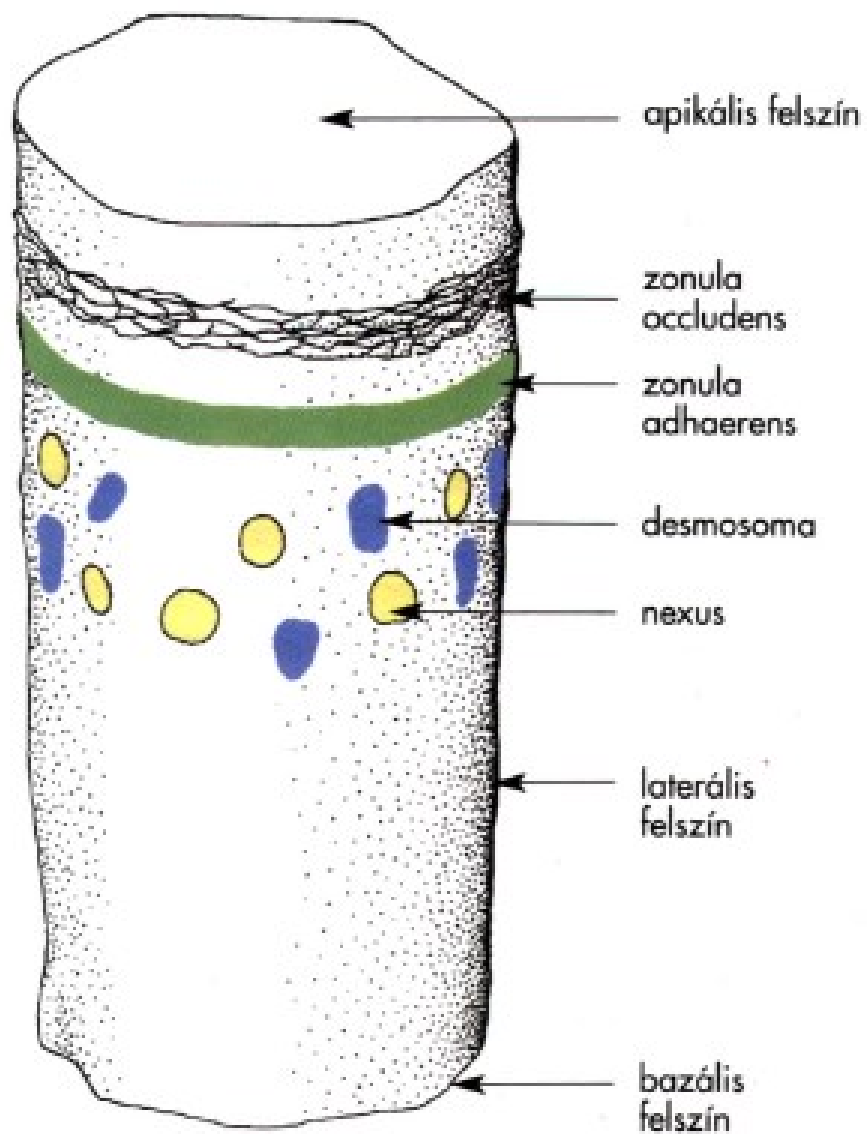
- a hámszövet és a kötőszövet definíciójának alapja elsősorban morfológiai,
- az izom- és idegszöveté elsősorban funkcionális.

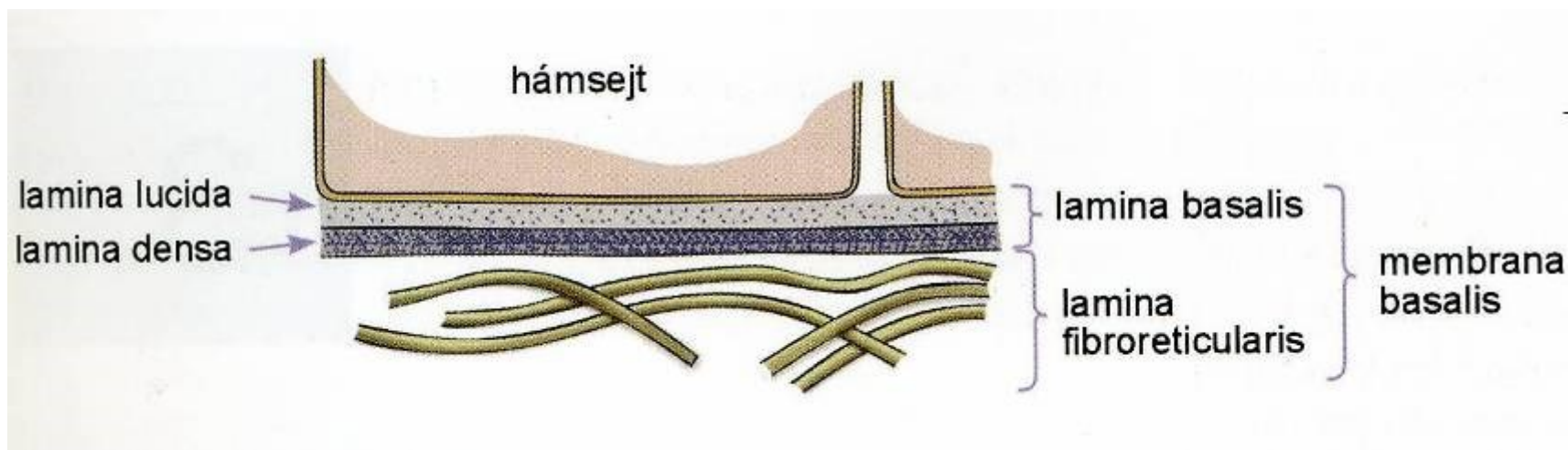
HÁMSZÖVET

- Szorosan egymás mellett helyezkednek el és *speciális sejtkapcsoló molekulákkal* kapcsolódnak egymáshoz.
- Funkcionális és morfológiai polaritással rendelkeznek, azaz különböző funkciók köthetők a három *különböző sejtfelülethez: apikális, laterális, bazális*.
- A bazális sejtfelület az alatta található *membrana basalis*hoz kötött.
- Az epithelium *szelektív barriert* képez a külvilág és a hám alatti kötőszövet között. Segíti vagy gátolja egyes anyagok transzportját.
- A hámszövetek osztályozása figyelembe veszi a sejtrétegek számát és a felszíni sejtek alakját.
- A hámszövetben nem találunk ereket (avaszkuláris).

Sejkapcsoló struktúrák és adhéziós molekulák

BASALIS FELSZÍN: membrana basalis, hemidesmosoma

Lamina basalis: hámsejtek terméke

Lamina fibroreticularis: rácsrostok vékony rétege, a membrana basalist a kötőszövet felé horgonyozza ki. Rostjait a kötőszöveti fibroblastok termelik.

Membrana basalis funkciói:

-A hámnek az alapján való rögzülését biztosítja (mechanikai hatás)

- Fizikális gátat képez:

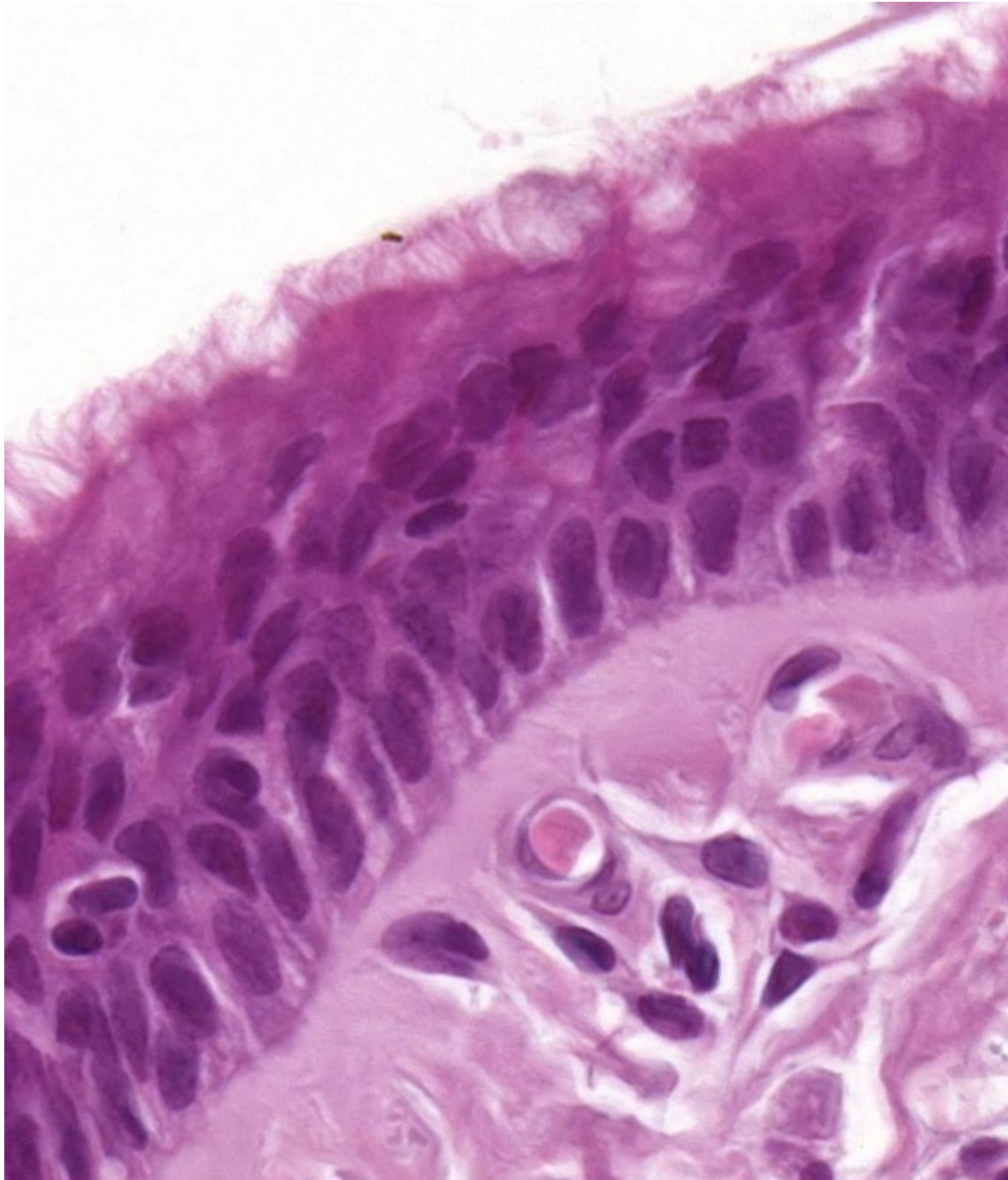
-a kötőszöveti sejteket nem engedi behatolni a hámsejtek közé

-megakadályozza a hámrétegből a hámsejtek kiszabadulását és a kötőszövetbe benyomulását (rák kialakulásának korai szakasza)

-A hámsejtek polarizáltságának kialakulását segíti, sérülés esetén vezeti a hámsejtek migrációját

-Szűrőként is működhet: pl vese glomerulusainak capillarisaiban – a vér makromolekuláris komponenseit és sejtselejteit visszatartja.

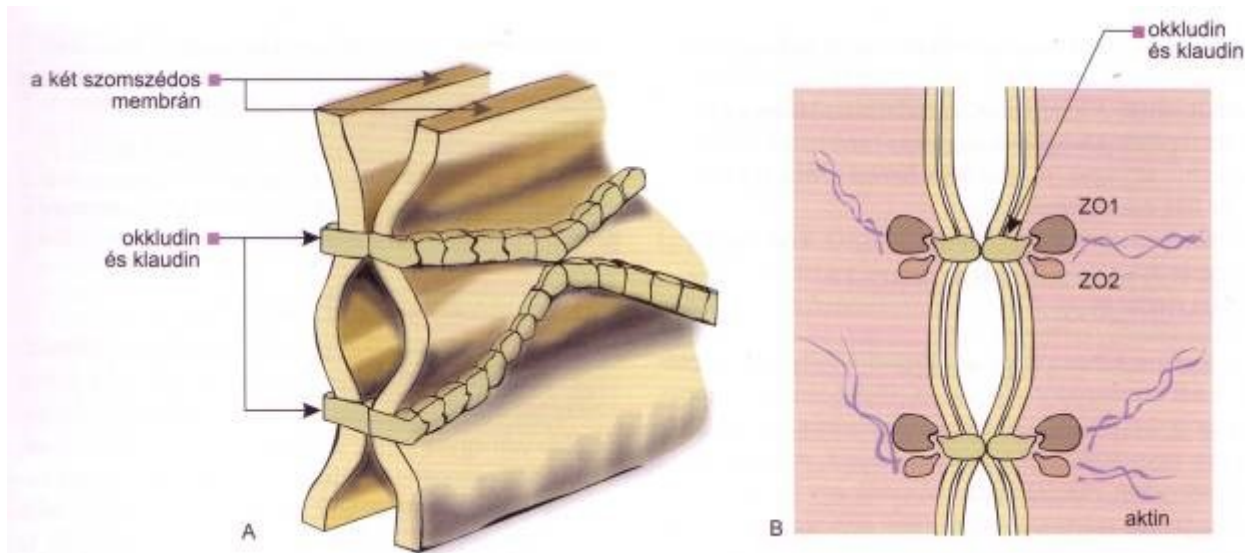

LATERALIS FELSZÍN

1. Zonula occludens (tight junction):

- a hám szabad felszínéhez legközelebb helyezkedik el
- szalagszerűen körülveszi a sejtet
- a két membrán között az intercelluláris rés teljesen hiányzik
- okkludin, klaudin, JAM integráns membránfehérjék komplexei az extracelluláris részeiken összekapcsolódnak
- kettős gát: intercelluláris részben történő szabad diffúzió számára + a membránban a membránproteinek laterális diffúziója számára

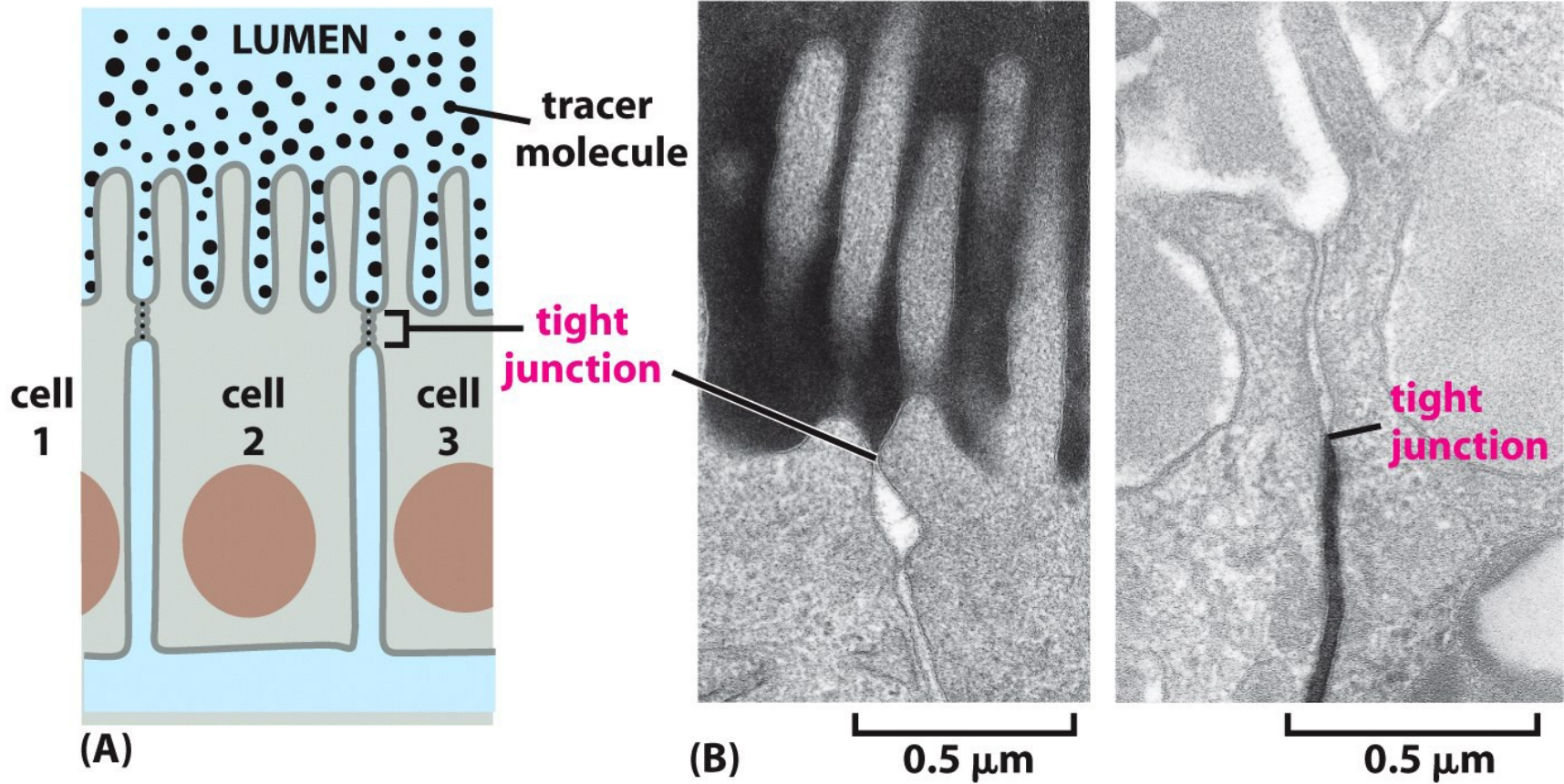
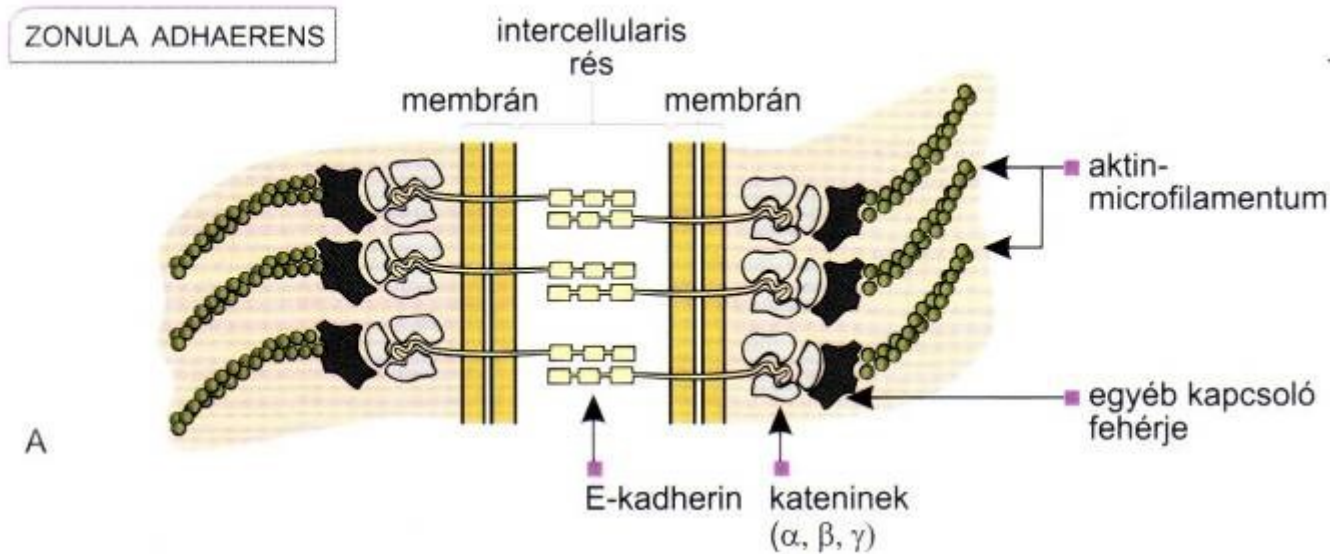

Figure 19-24 Molecular Biology of the Cell 5/e (© Garland Science 2008)

2. Zonula adhaerens:

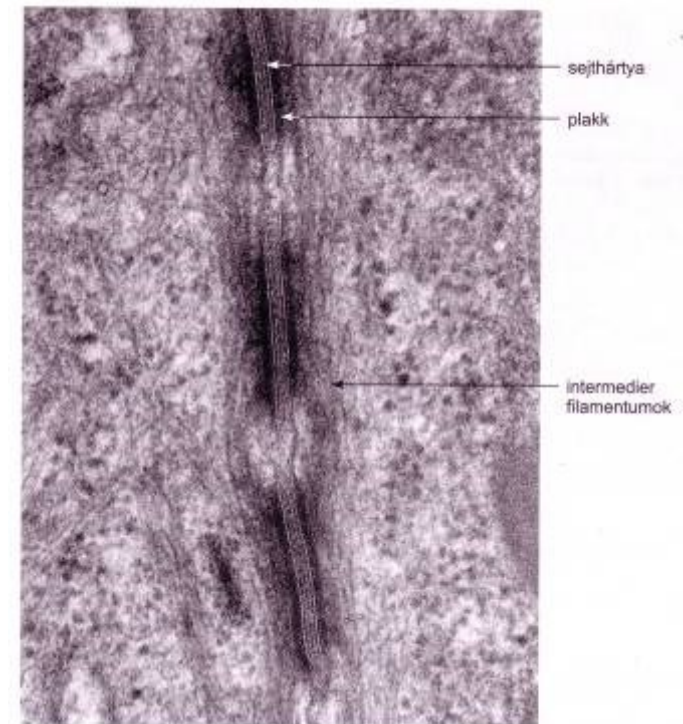
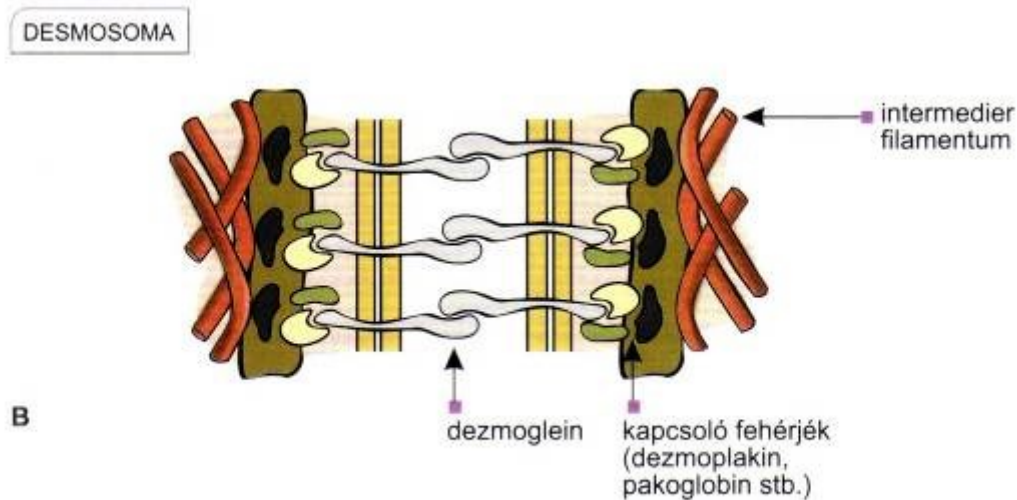
- a zonula occludens alatt övszerűen körbefutó sejtkapcsolat
- a sejtek mechanikai összetartását számos cadherin molekula biztosítja
- a két szomszédos sejtmembrán között 15-20 nm-es rés látható
- a sejtmembrán citoplasma felőli oldalán a kadherinekhöz adapter fehérjék (katenin, vinkulin stb.) kötődnek, ezekbe kötődnek be az aktin filamentumok.

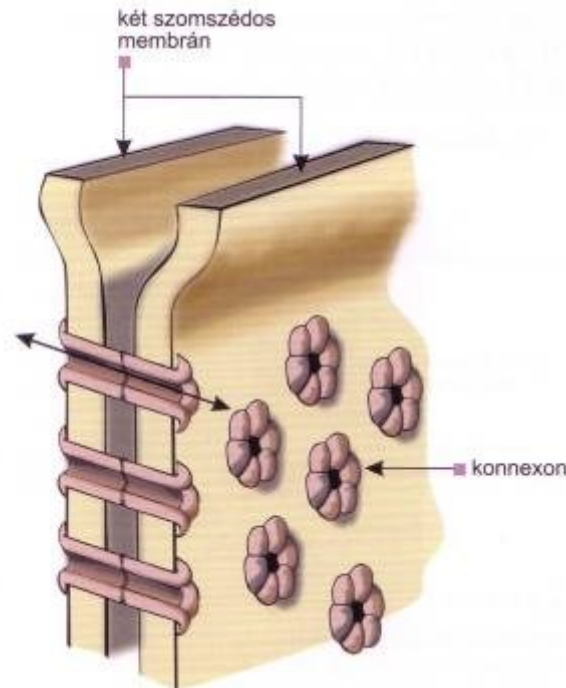
3. Macula adherens (desmosoma):

- különösen erős összetartást biztosító, elszórtan, szigetszerűen elhelyezkedő sejtkapcsolat
- az intercelluláris rés szélesebb mint a zonula adherens esetén (20-40 nm)
- a membrán cytoplasmatikus oldalán tömött szerkezetű anyag (plakk) található, amelybe a cytoplasmából érkező intermedier filamentumkötegek ágyazódnak be
- a két összekapcsolt sejt mechanikai kapcsolata olyan erős, hogy erőteljes széthúzás esetén a teljes desmosoma szakad ki

4. Nexus (gap junction):

- foltszerű sejtkapcsolat
- a két membrán igen közel kerül egymáshoz (2-4 nm)
- az intercelluláris résen áthaladó csatornák alakulnak ki (konnexon komplexek összekapcsolódnak – mindegyiket 6 db konnexin integráns membránfehérje alegység alkot)
- kis molekulák számára átjárhatóságot biztosít a két sejt cytoplasmája között
- az összekapcsolt sejtek anyagcsere szempontjából egységesek – tápanyag ellátás diffúzió útján lehetséges az erektől távol is
- a sejtek elektromosan kapcsoltak – pl. a szívmusclesejtekből álló hálózat egységesen, szinkronizáltan húzódik össze

Összefoglalás

Tight junctions

They define cell polarity and control the passage of substances between adjacent cells. Tight junctions have a **beltlike** distribution like a ribbon internally bracing the cells and are associated with **actin filaments**.

Zonula adherens or belt desmosome

This anchorage junction has a **beltlike** distribution and is associated with **actin filaments**.

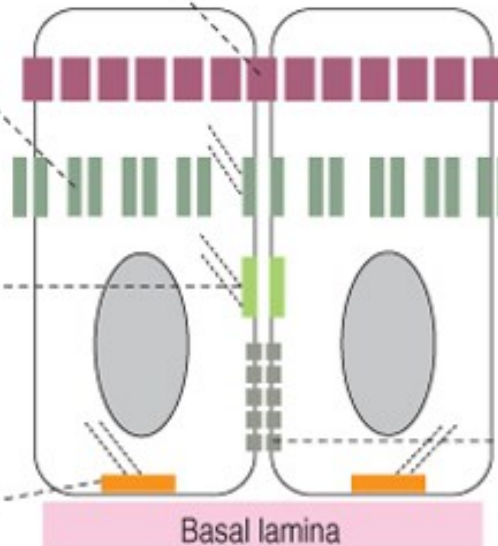
Macula adherens or spot desmosome

This anchorage junction has a **spotlike** distribution and is associated with **intermediate filaments**.

Hemidesmosome

Hemidesmosomes link the basal domain of an epithelial cell to the basal lamina. **Intermediate filaments** are associated with a **plaque**.

Note that **gap junctions** are not associated with cytoskeletal components.

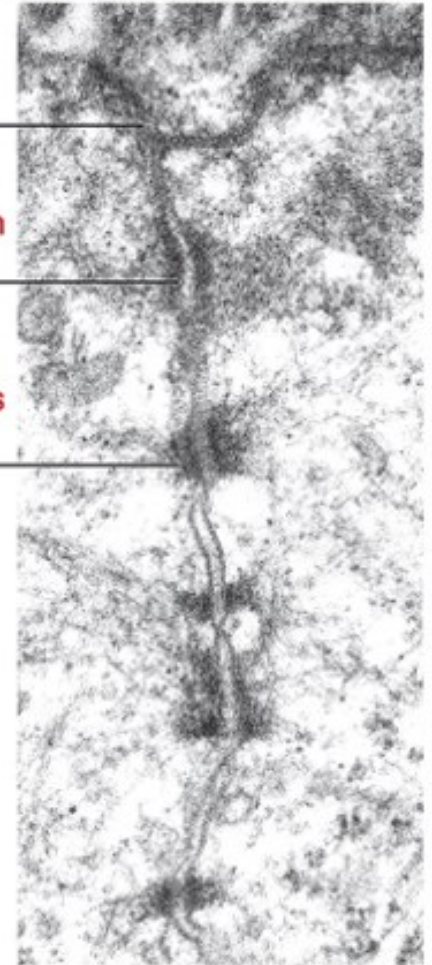
Tight junction

Zonula adherens

Macula adherens

Gap or communicating junctions

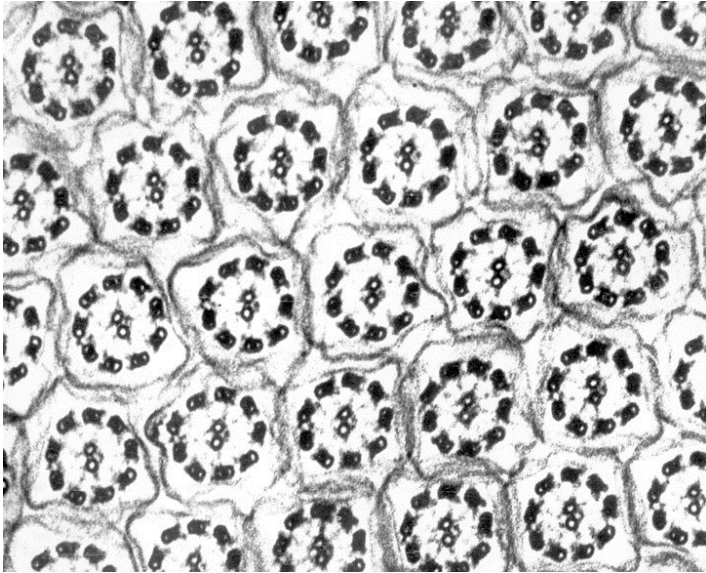
They connect functionally two adjacent cells. A gap junction is formed by **connexons**, channel-like structures that enable the passage of small molecules (~ 1.2 kd) between cells.

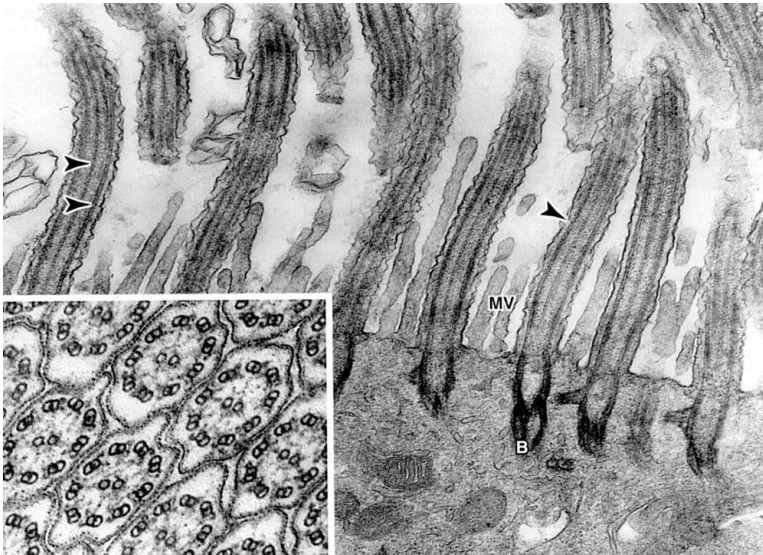
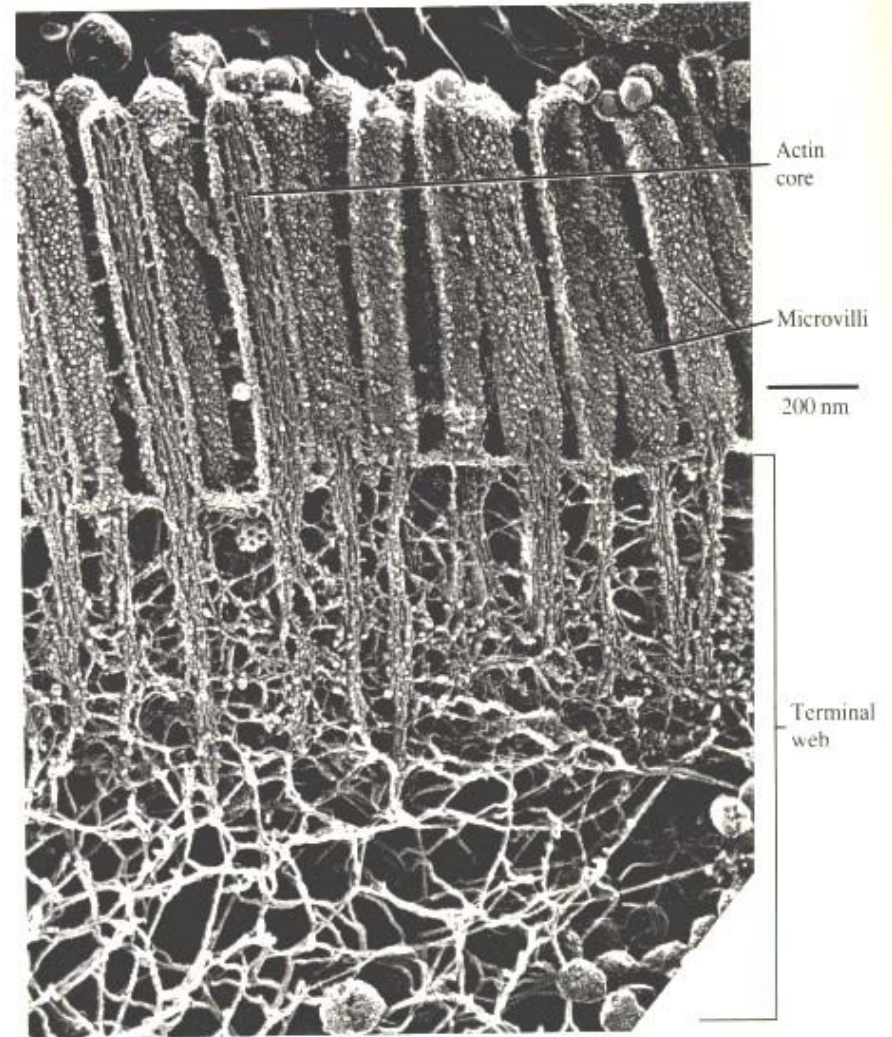
Csilló/kinocilium

- Aktív mozgásra képes
- 9x2+2

Mikroboholy/stereocilium

- Felületnövelés
- Aktin filament merevíti

Hámszövet (*tela epithelialis*)

Eredet alapján: ekto-, ento- és mezodermális hámok

Funkció alapján:

Fedőhám

Mirigyhám

Érzékhám

Pigmenthám

Fedőhám

Felszíni sejtek alakja alapján:

Laphám

Köbhám

Hengerhám

Szerkezet/rétegek száma alapján

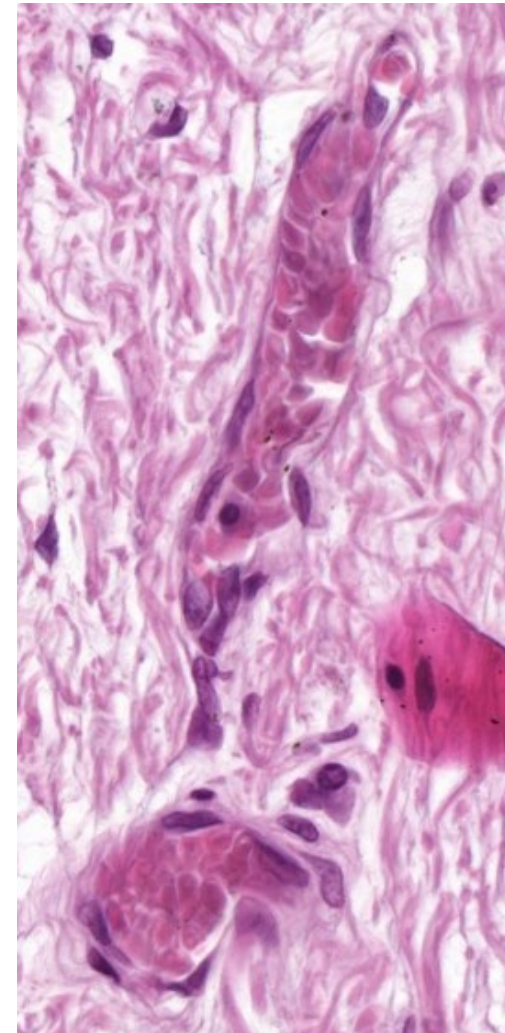
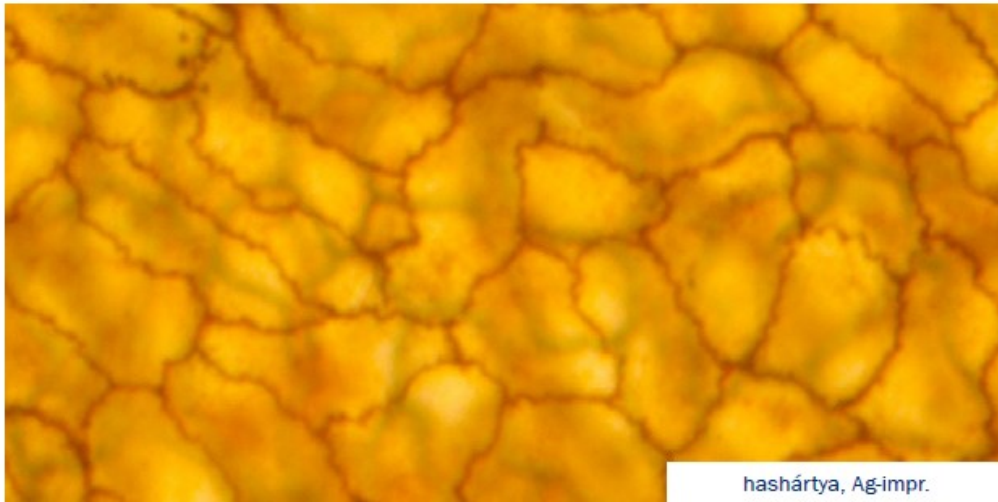
Egyrétegű

Többrétegű

Átmeneti

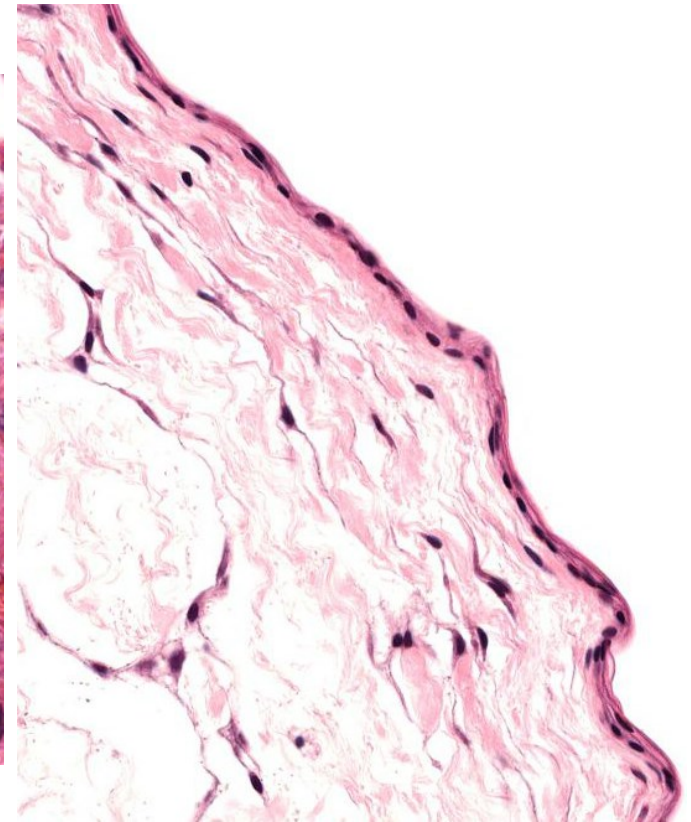
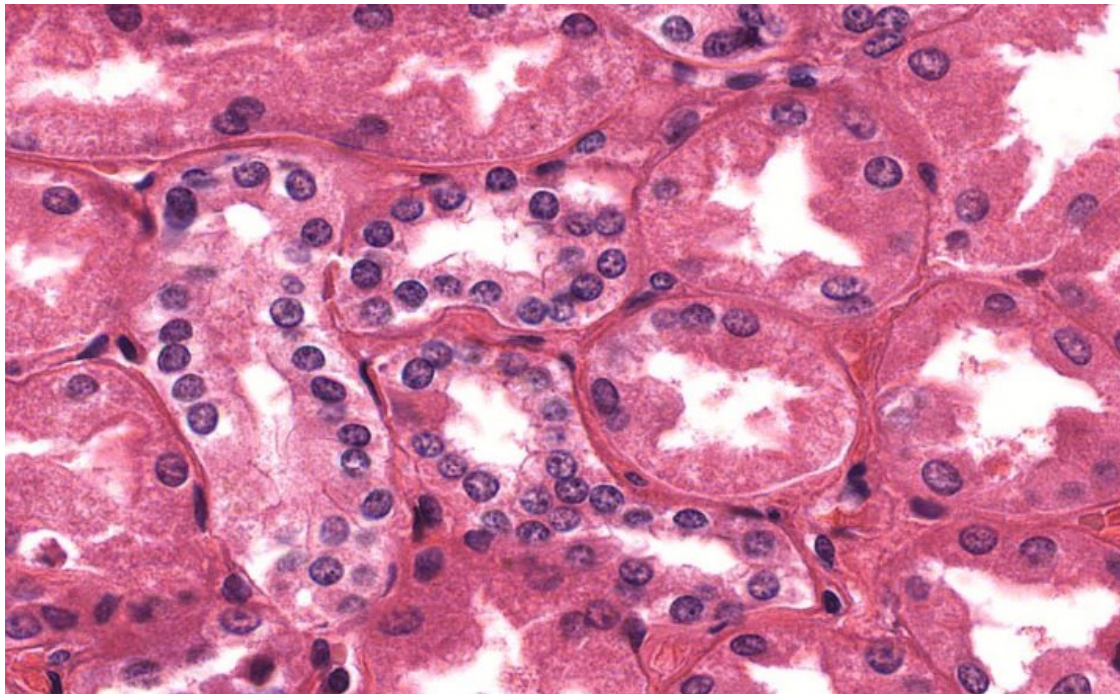
Egyrétegű laphám

- Bowmann-tok külső lemeze
- Henle-kacs vékony szegment
- Agyburkok
- Tüdő alveolusok
- Dobhártya és hártvás labirintus
- Szaruhártya
- Mesothel
- Endothel

Egyrétegű köbhám

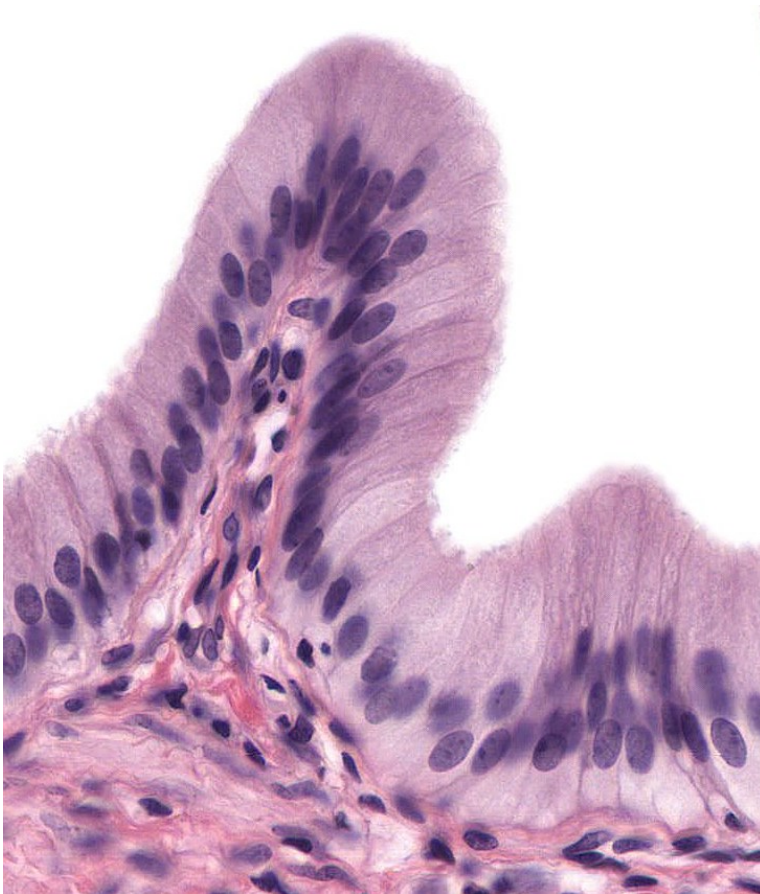
- Mirigyvégkamra, kivezetőcsövek
- Vesecsatornácskák
- Petefészek felszíne
- Plexus choroideus felszíne
- Amnionhám
- Légutak

Egyrétegű egymagsoros hengerhám

- Cuticuláris hh – vékonybél, vastagbél, epehólyag
- Csillószőrös hh – női nemzőcsat. nyálkahártya
- Spec. elválasztó jellegű – gyomor nyálkahártya
- Egyéb – mirigyek kivezetőcsövei
  - kis és közepes hörgők
  - vese gyűjtőcsatornái

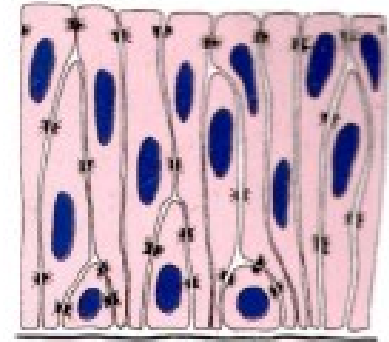
Egyrétegű többmagsoros hengerhám

Többmagsoros csillós

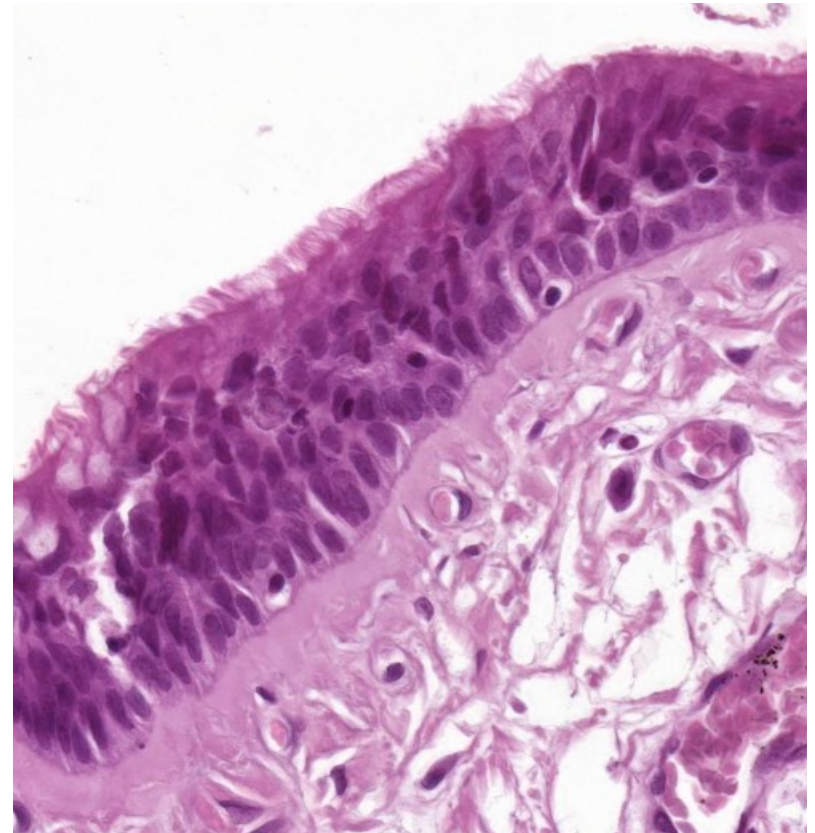
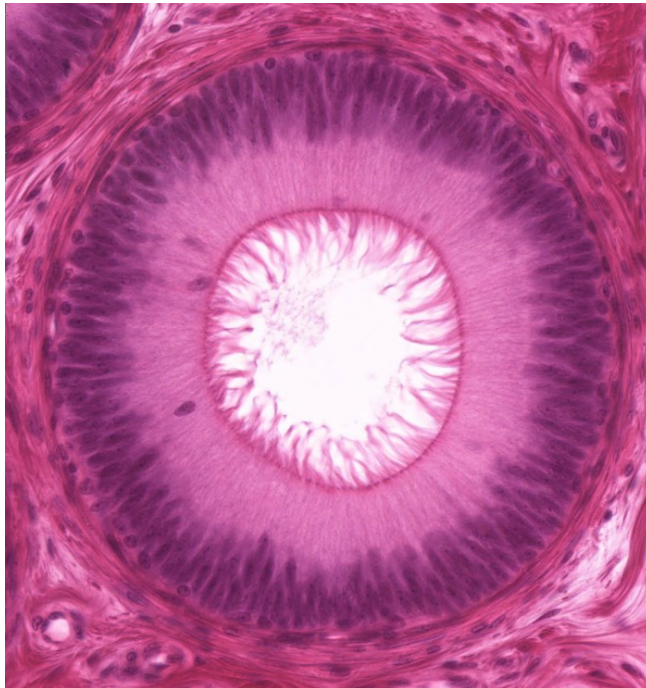
- Légutak
- Fülkürt
- Dobüreg
- Könnytömlő, könnyelvezető csatorna

Többmagsoros mikrobolyhos (sztereocilium)

- Férfi nemzőcsatorna

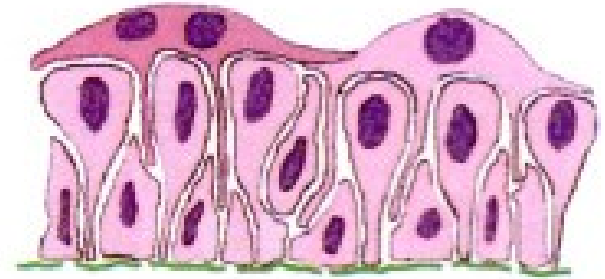

többmagsoros hengerhám

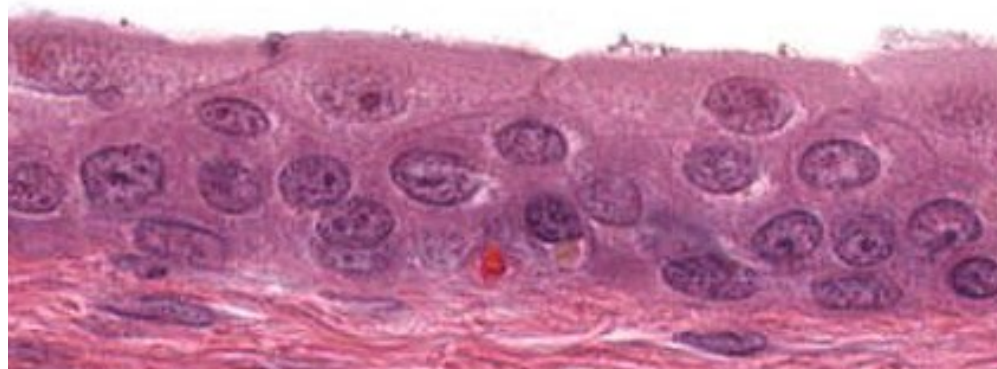
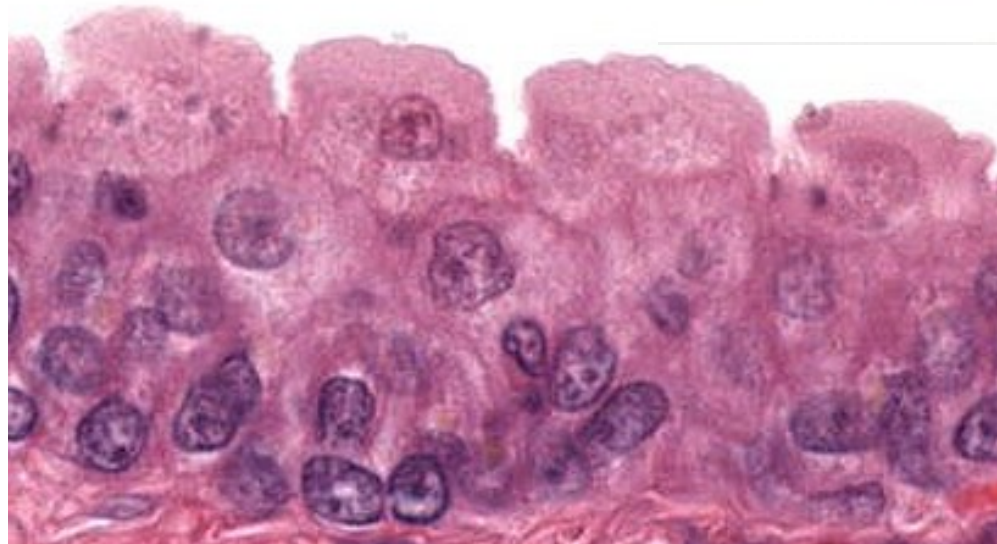

Átmeneti hám/urothelium

- Vesemedence
- Húgyvezeték
- Húgyhólyag
- Húgycső kezdeti szakasza

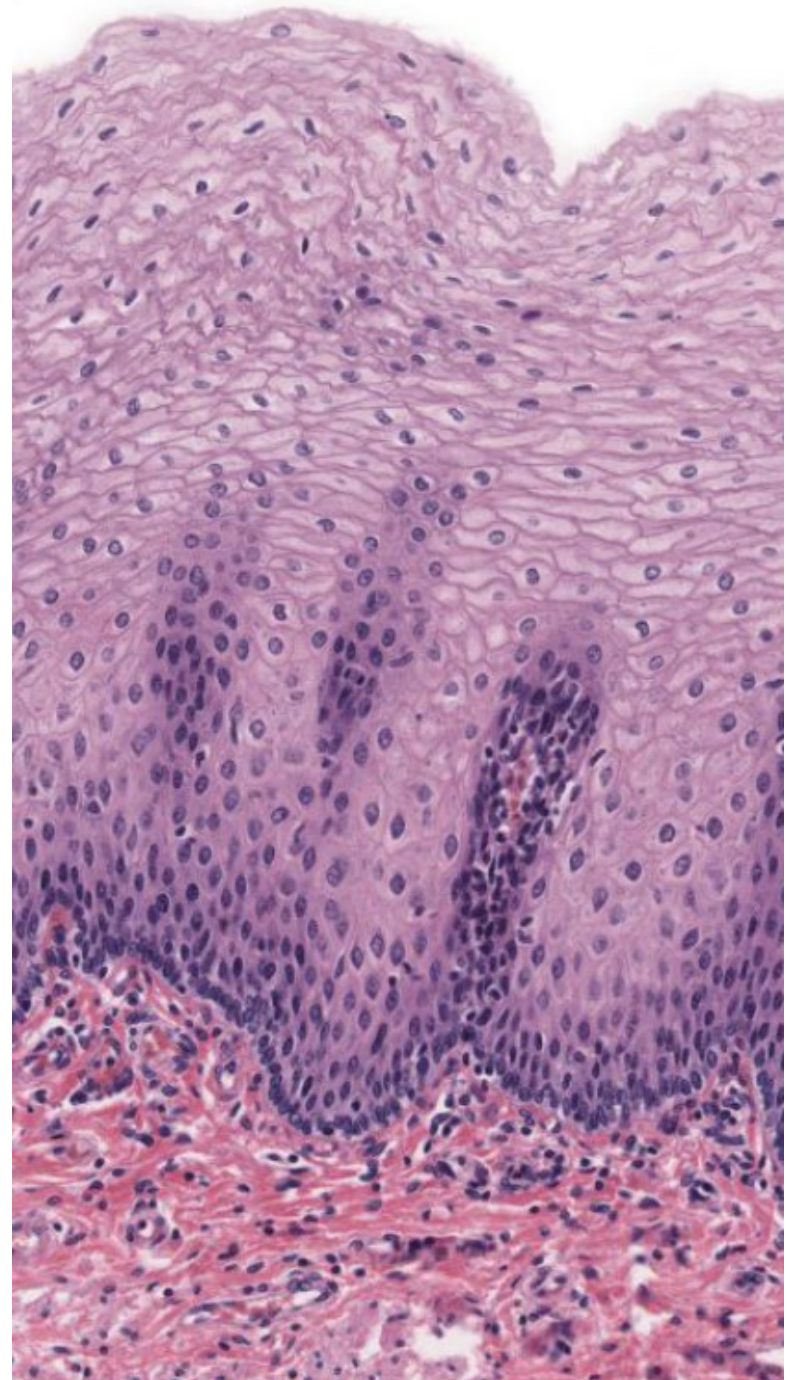
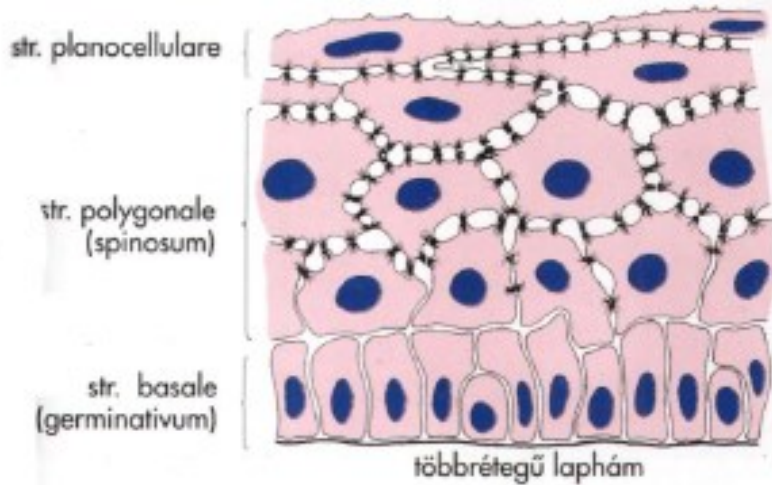
ernyősejtek alkotják felszíni réteget

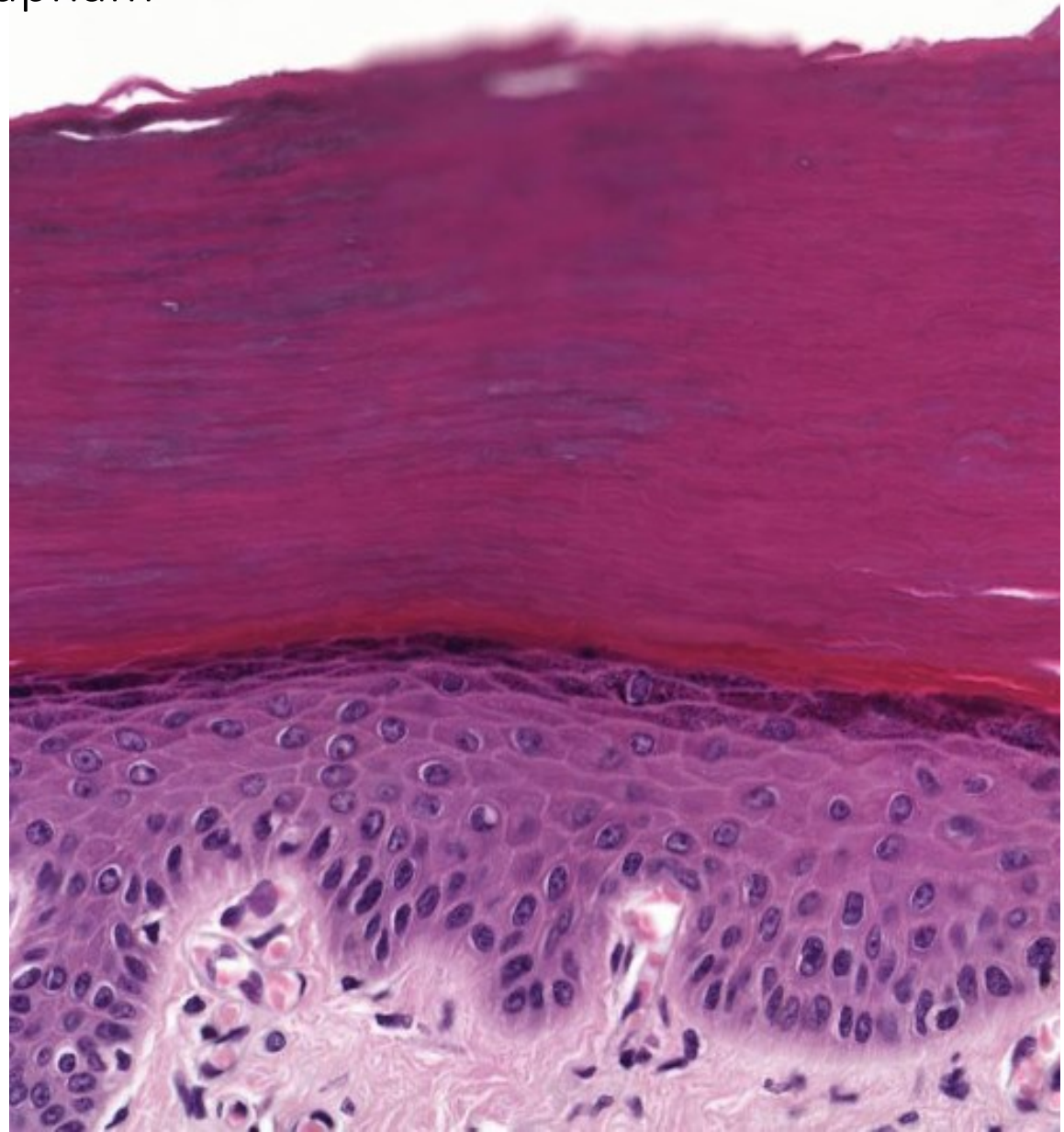
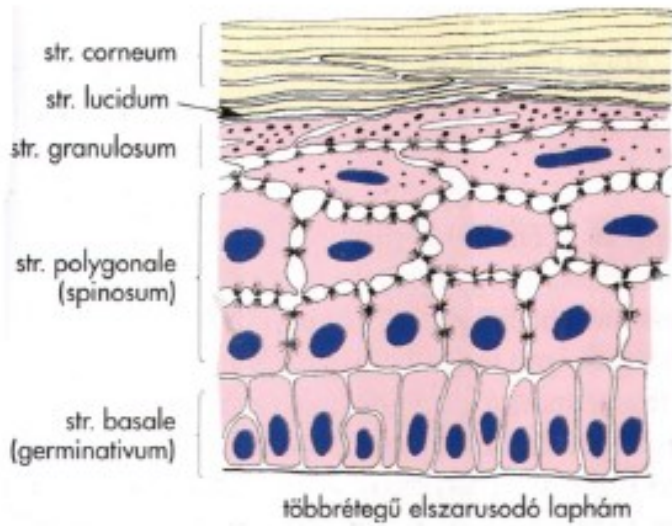
Többrétegű el nem szarusodó laphám

- Szájüreg
- Garat alsó 2/3a
- Nyelőcső
- Végbélnyílás
- Hüvely
- Szaruhártya
- Vestibulum nasi

Többrétegű elszarusodó laphám

- Bőr

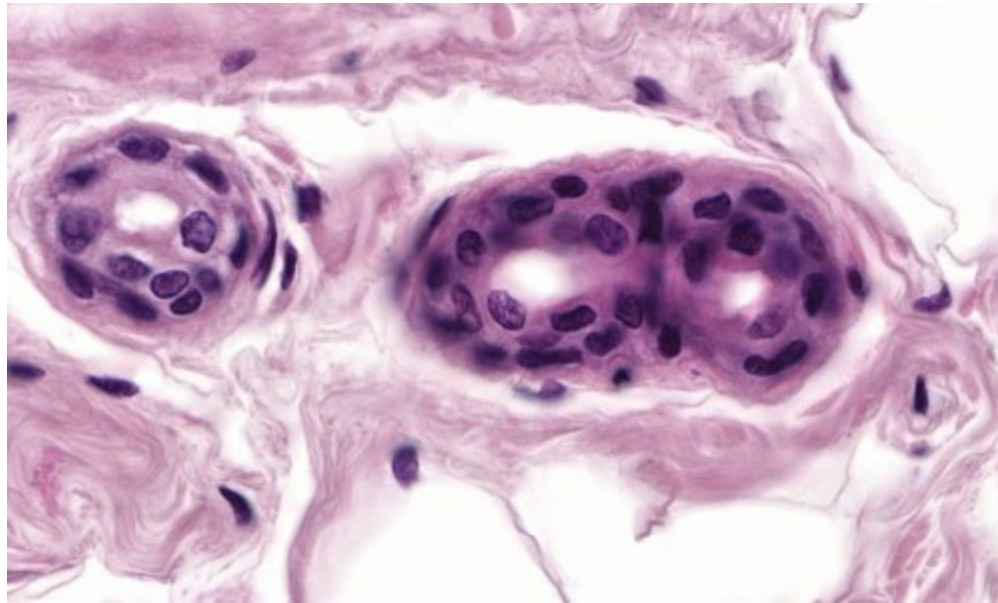

Többrétegű köbhám

- Mirigykivezetőcsövek

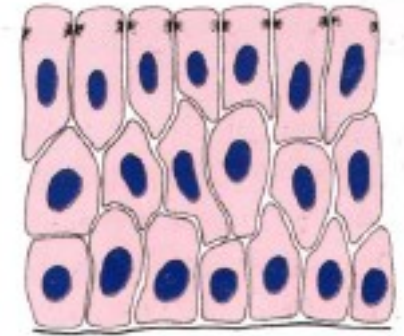
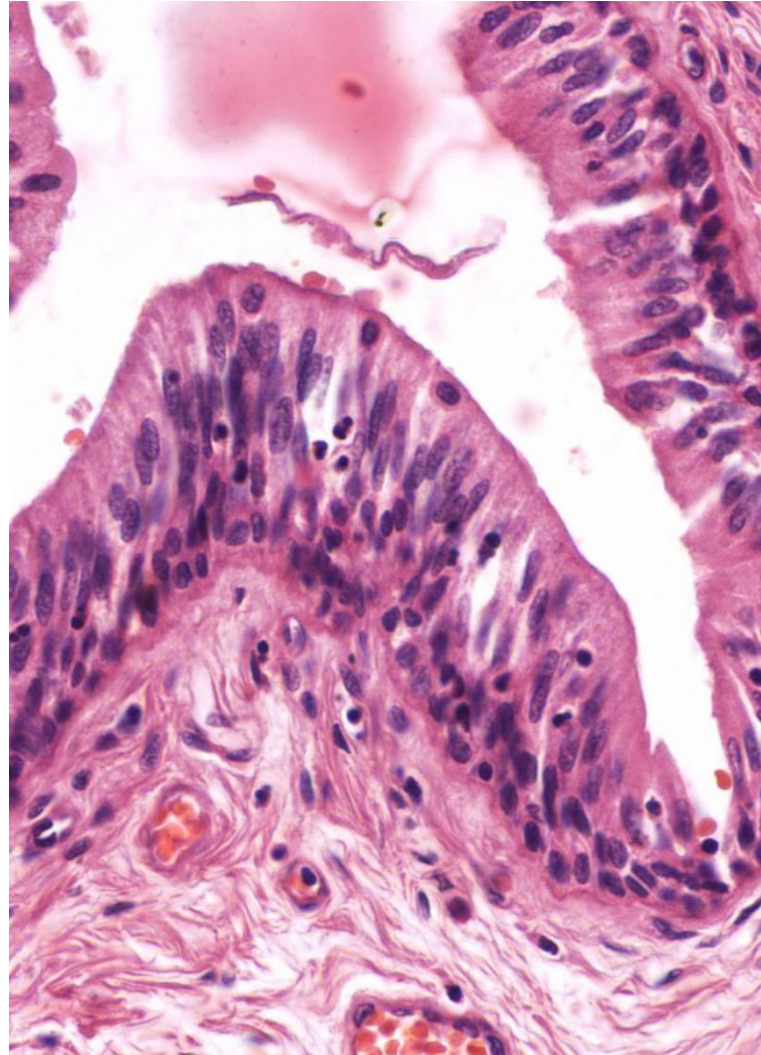

köbös sejtek találhatóak a felső rétegben

Többrétegű hengerhám

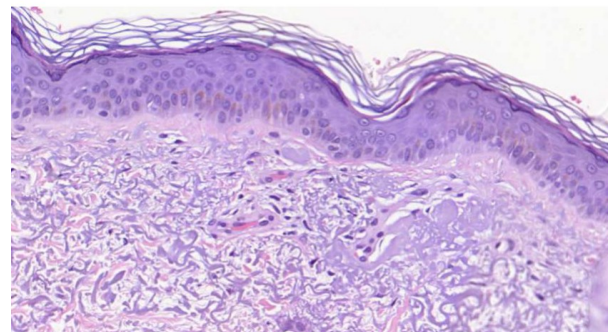
- Exokrin mirigyek kivezetőcsövei
- Férfi húgycső

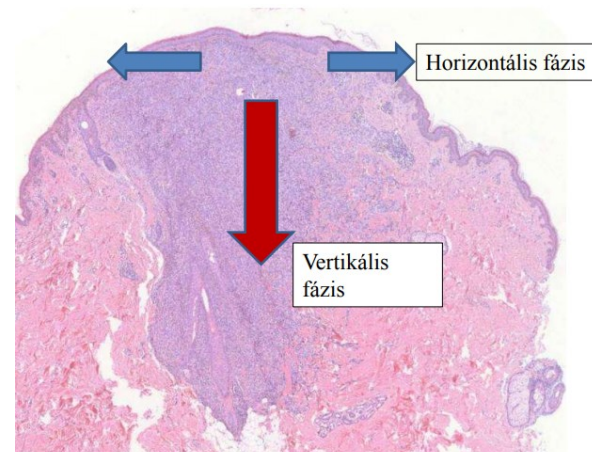
többrétegű hengerhám

Klinikai vonatkozások

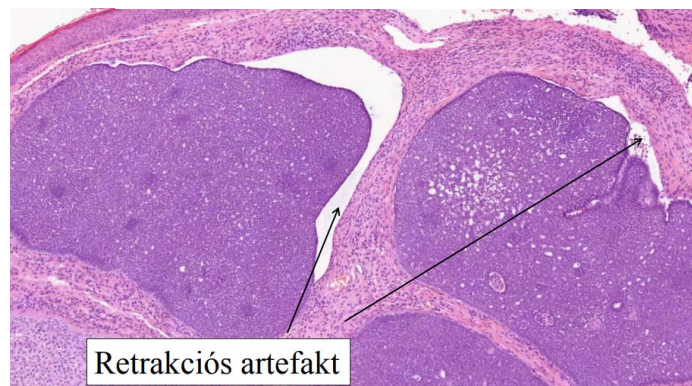
Fénykárosodás: solaris elasztózis

Melanóma

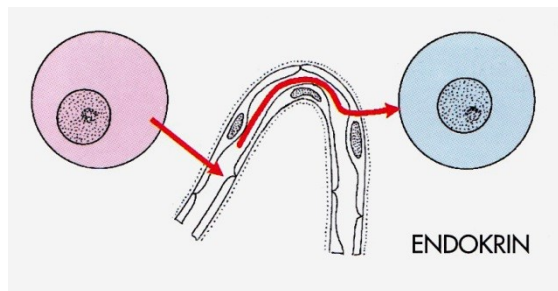

Karcinóma

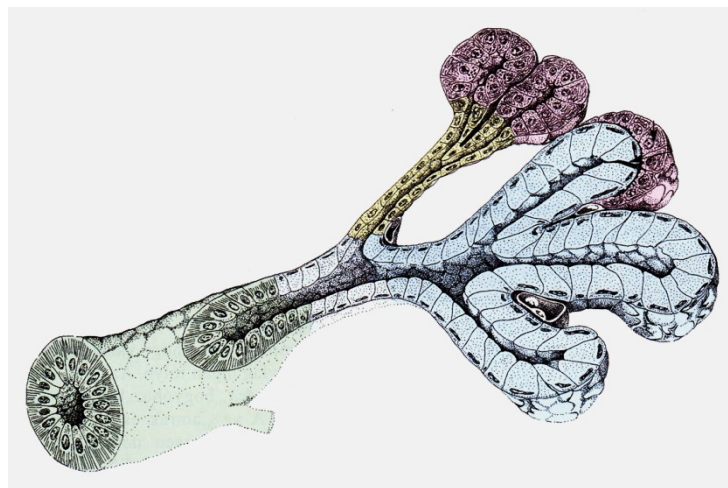

Mirigyhám

Endokrin
direkt a vérbe
Ø kivezetőcsatorna

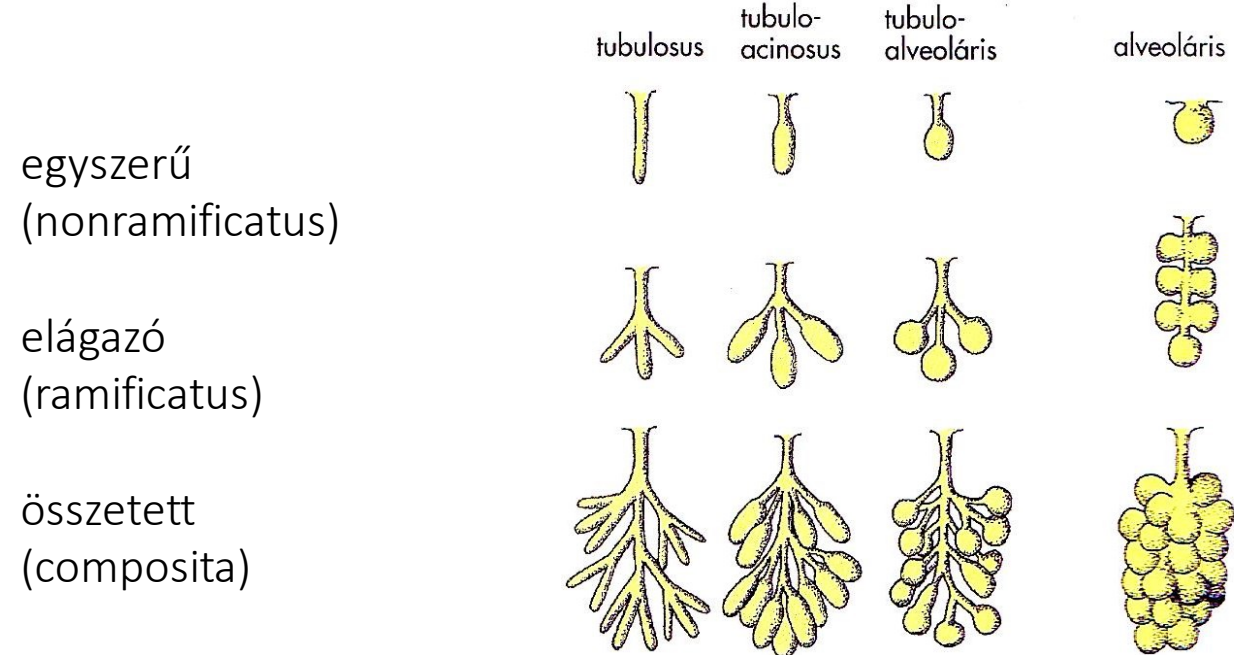
Exokrin
belső vagy külső felszínre

Mirigyek osztályozása

1. Kapcsolat a fedőhámmal: exo- vagy endoepitheliális mirigy
2. Mirigyhámsejtek száma: egy- (vékony- és vastagbél, légutak, női nemzőcsatorna) vagy többsejtű (ffi húgycső pars spongiosa, ornyálkahártya) mirigy
3. Mirigyvégkamra alakja: alveoláris
  acinózus
  tubuláris
4. Kivezetőcsövek:

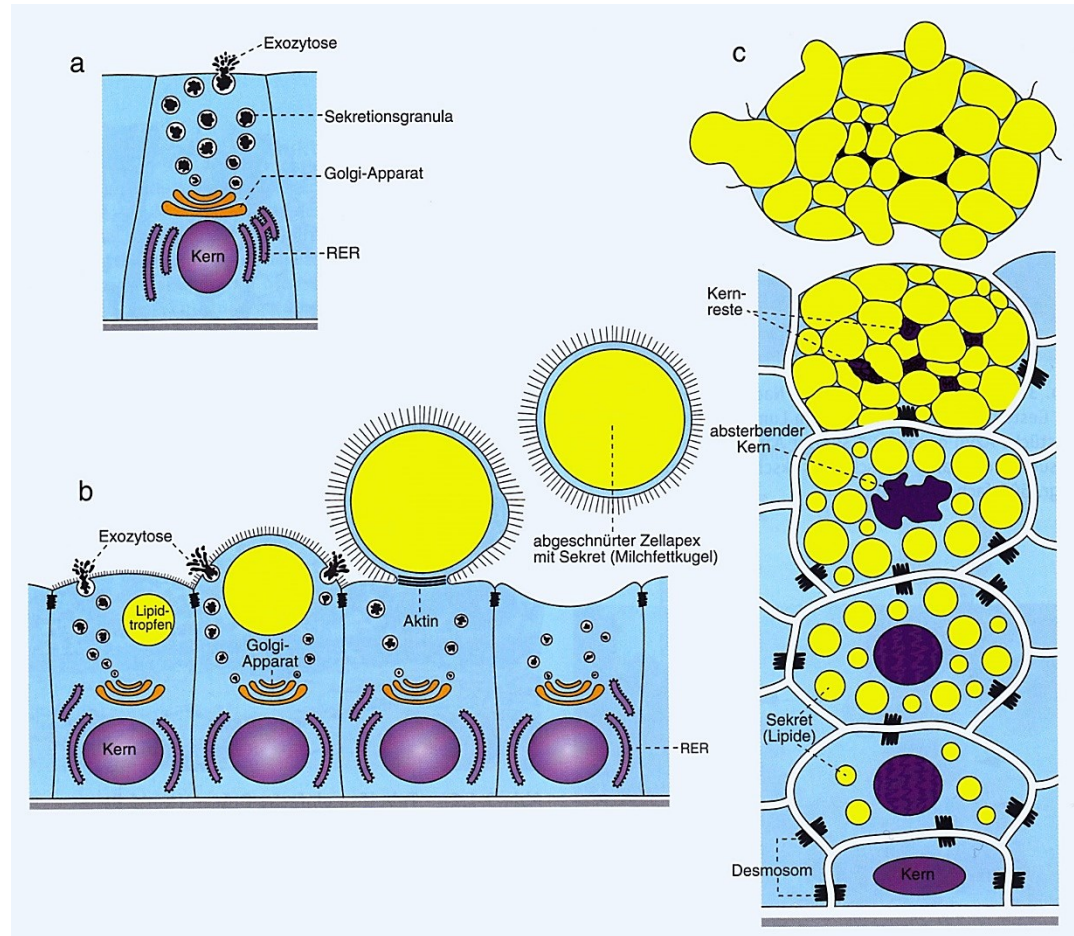

5. A szekrétum kémiai sajátossága: szerózus, mukózus

6. Szekréción mechanizmus: apokrin, merokrin, holokrin

MEROKRIN

pl.: nyálmirigy
pancreas
gyomormirigy-fősejt

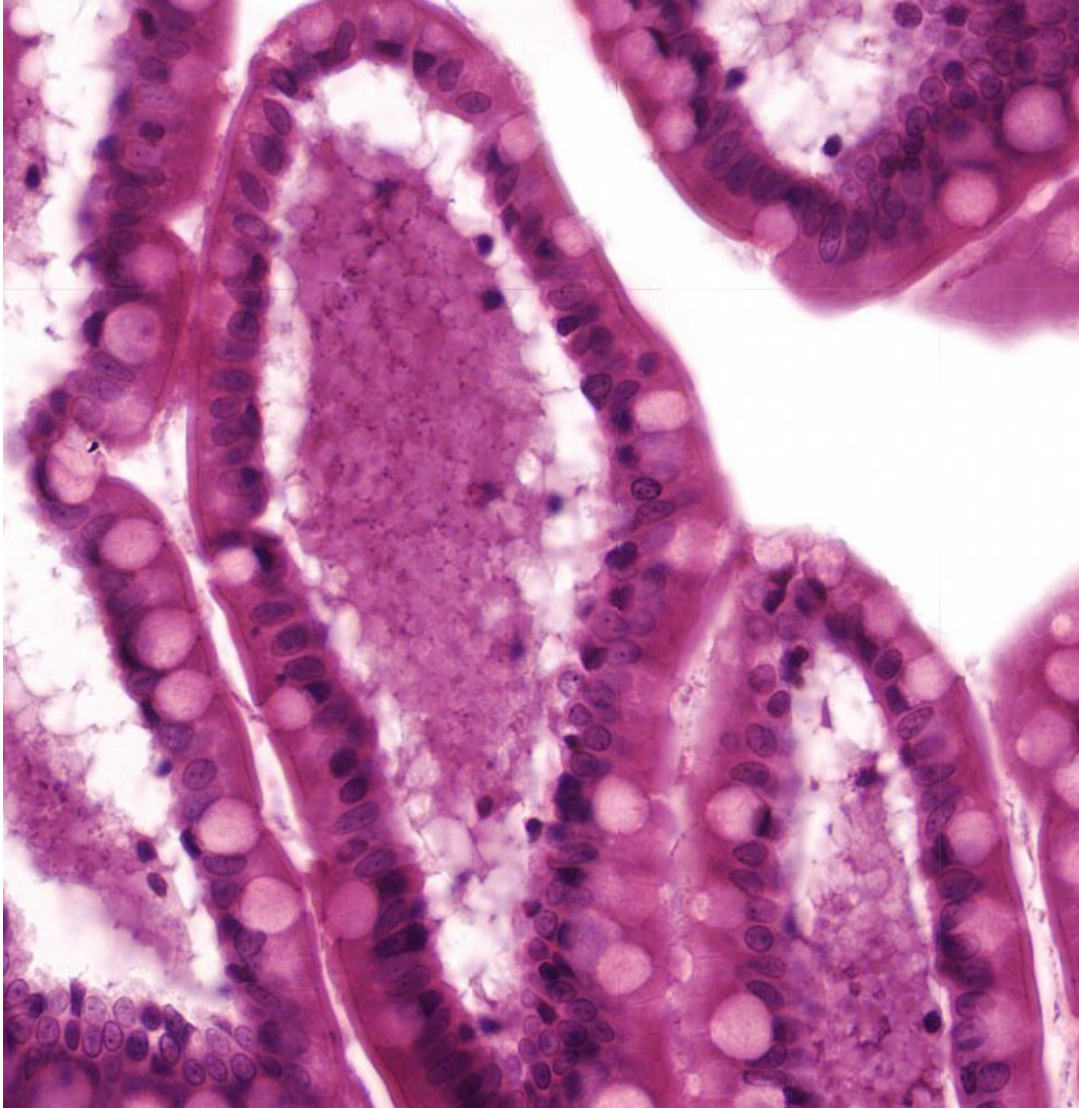

APOKRIN

pl.: tejtermelő mirigy
verejtékmirigy

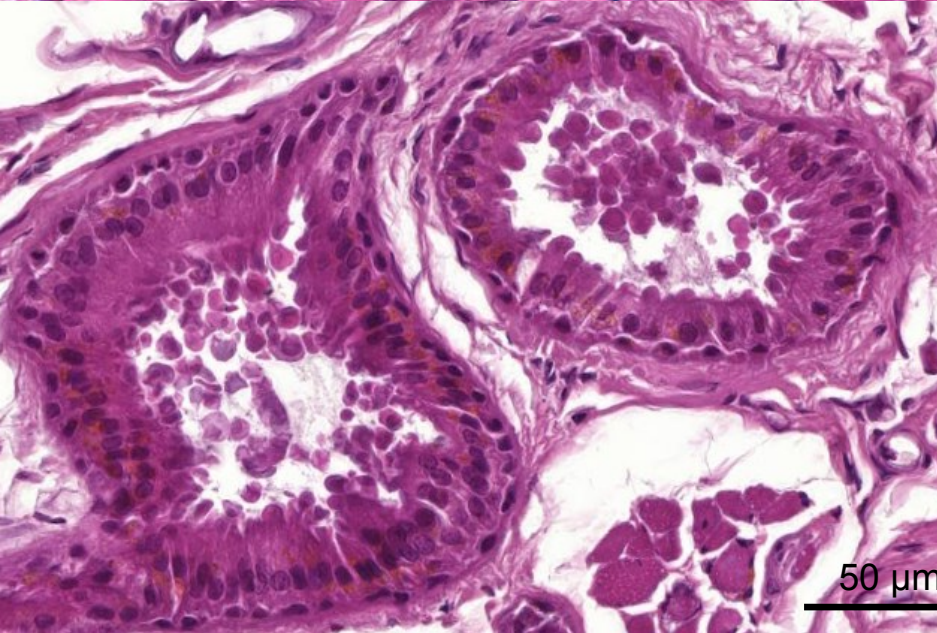
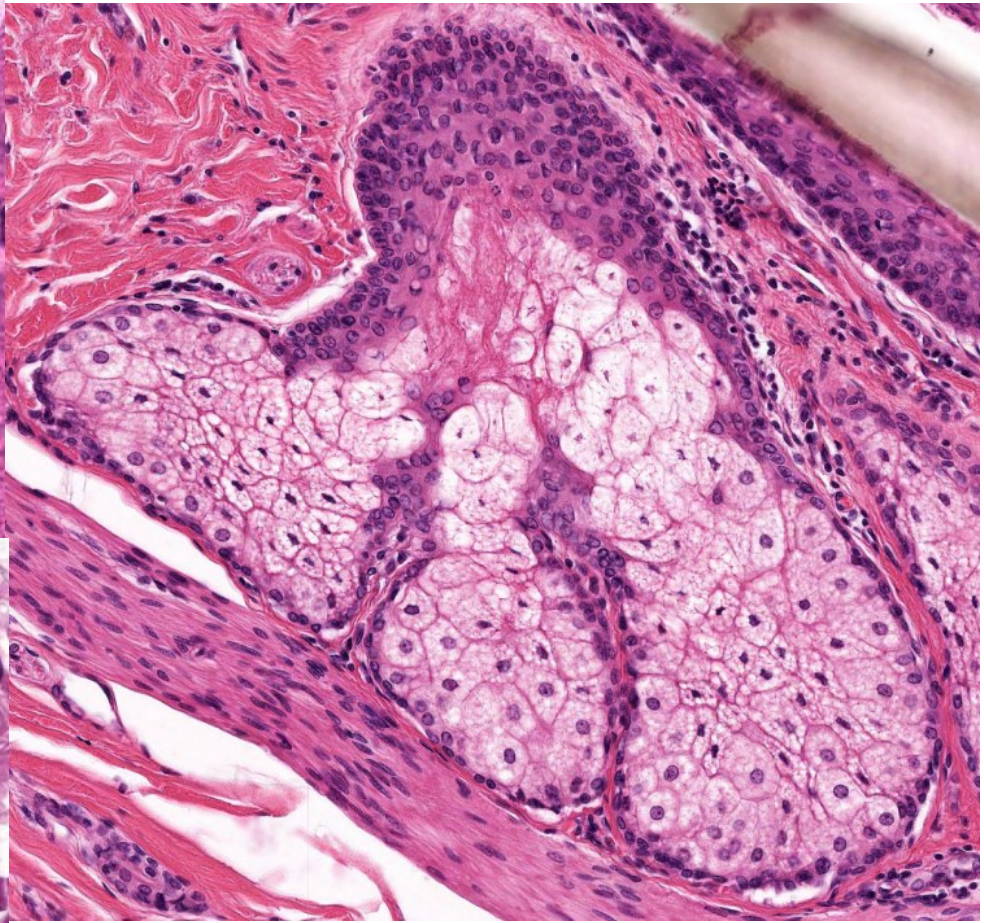
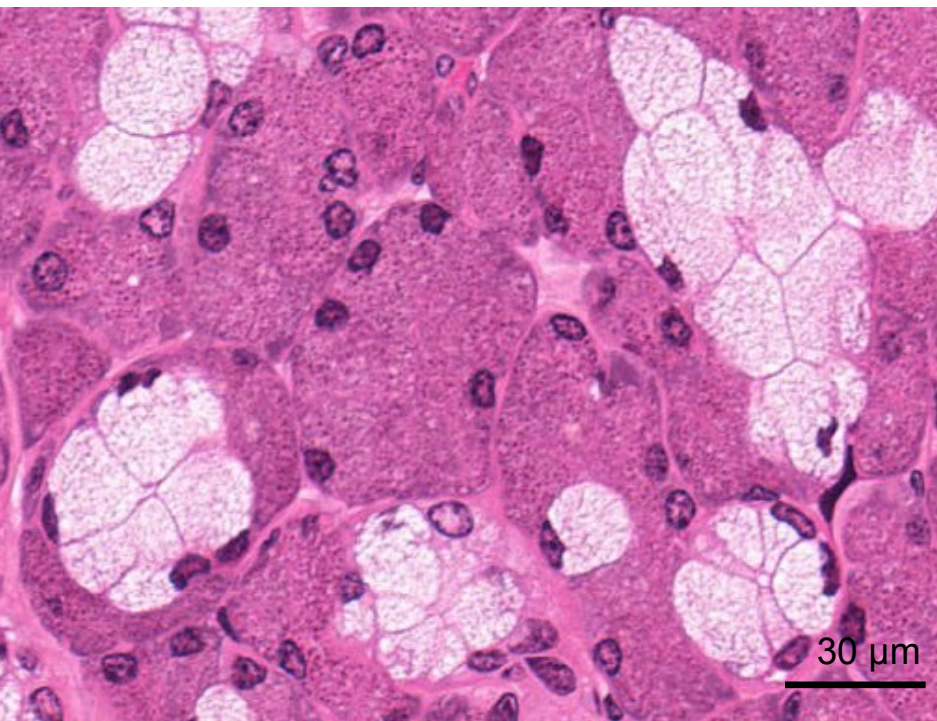
HOLOKRIN

pl.: faggyúmirigy

35 μm

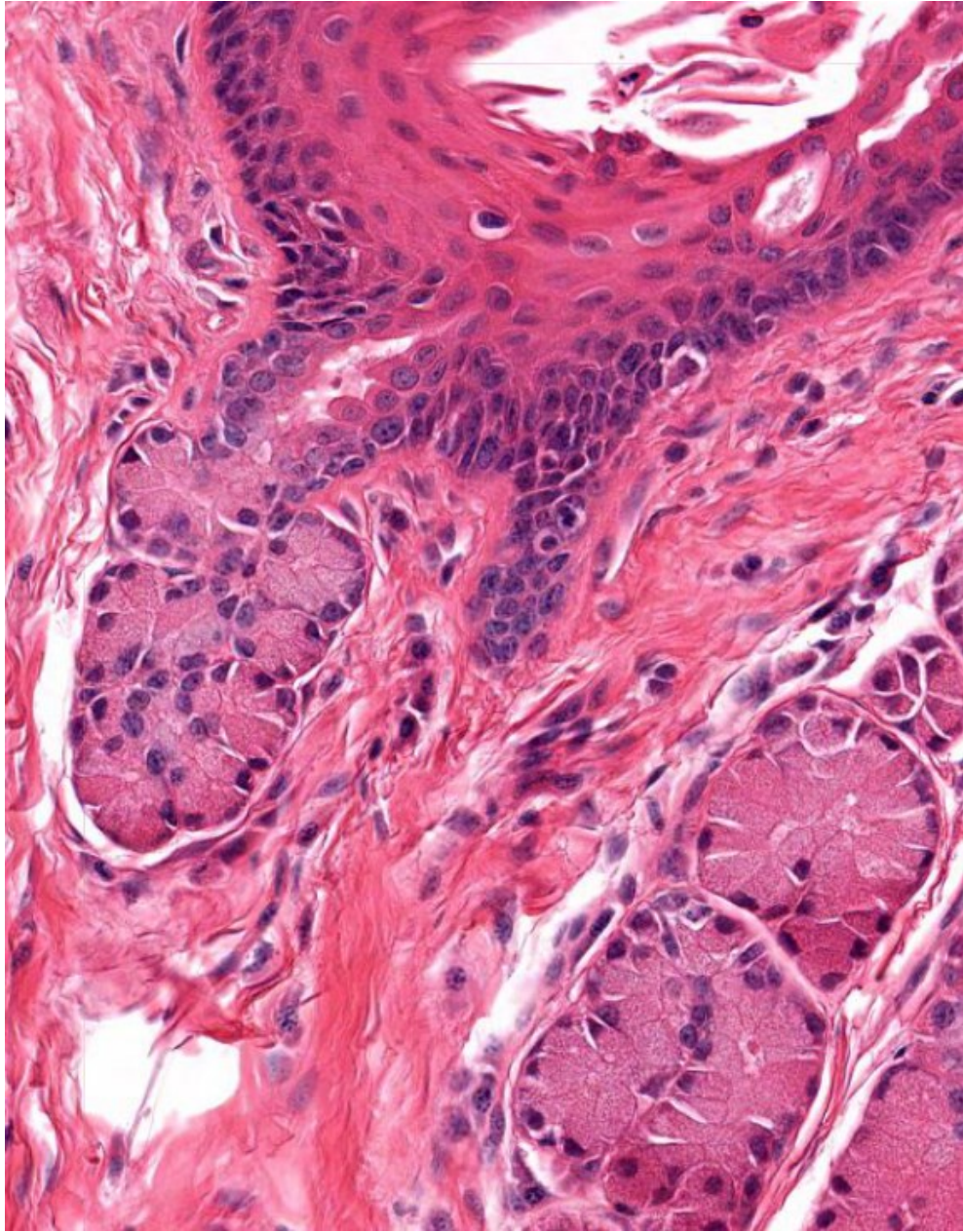

70 μm

50 μm

30 μm

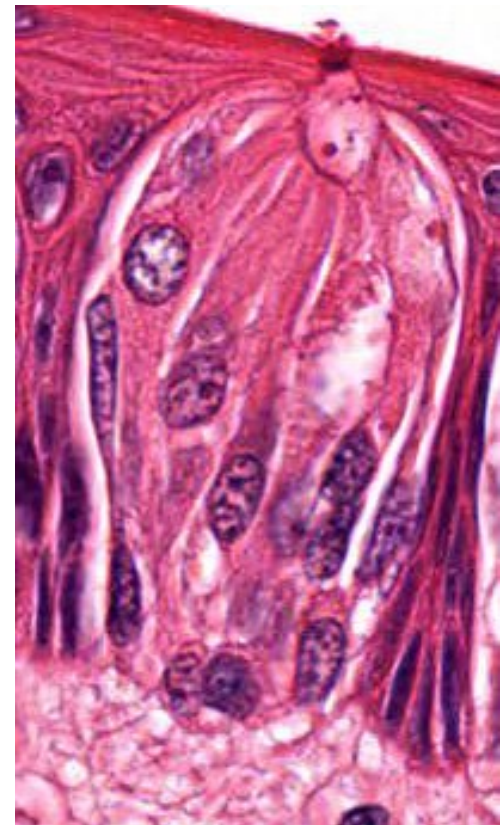
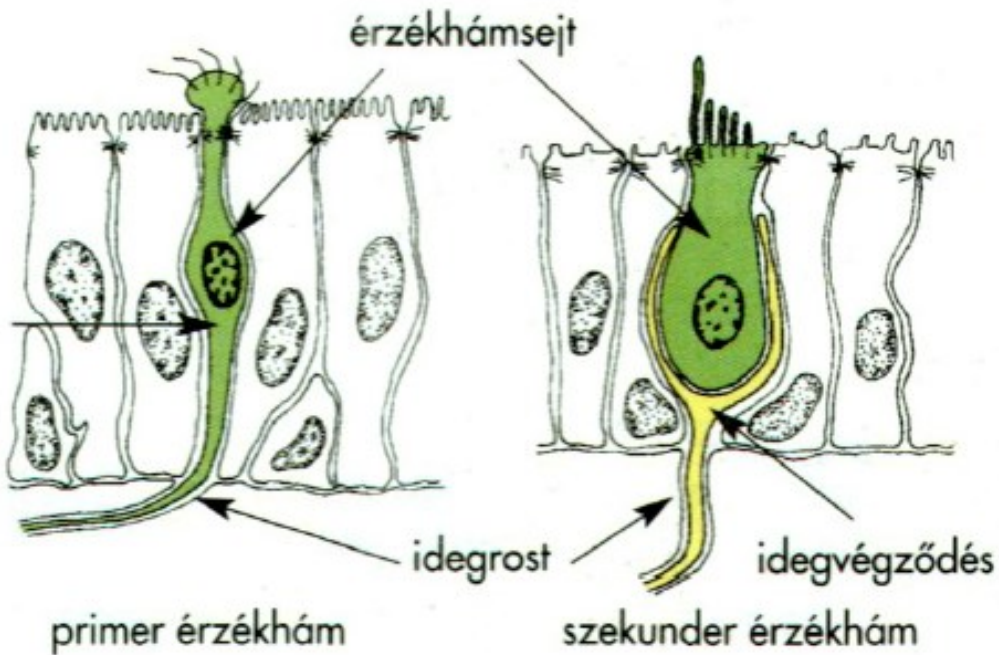

50 μ m

Érzékhám

Primer: saját nyúlványa továbbítja az impulzust

Szekunder: az ingerületet a hozzá kapcsolódó idegrostnak adja át

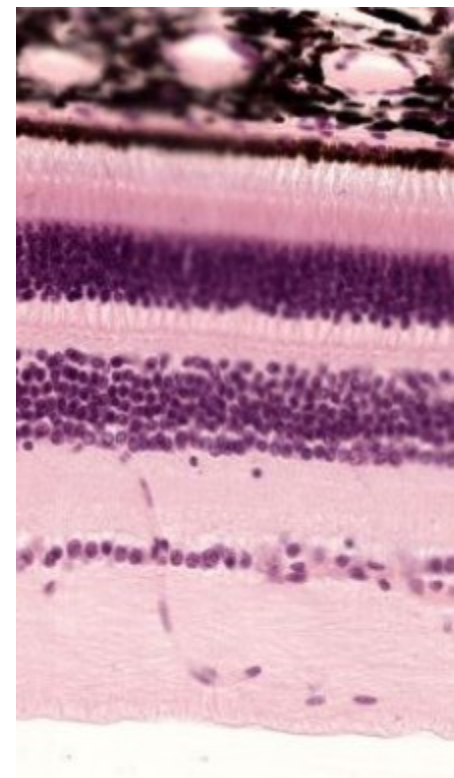
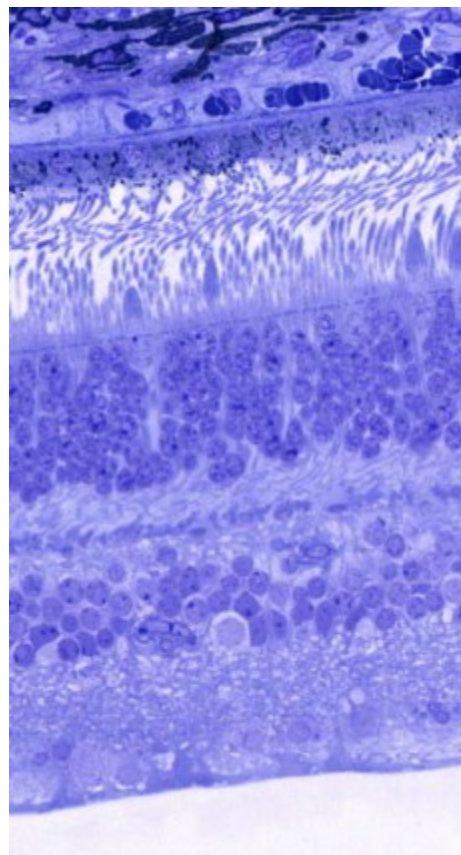
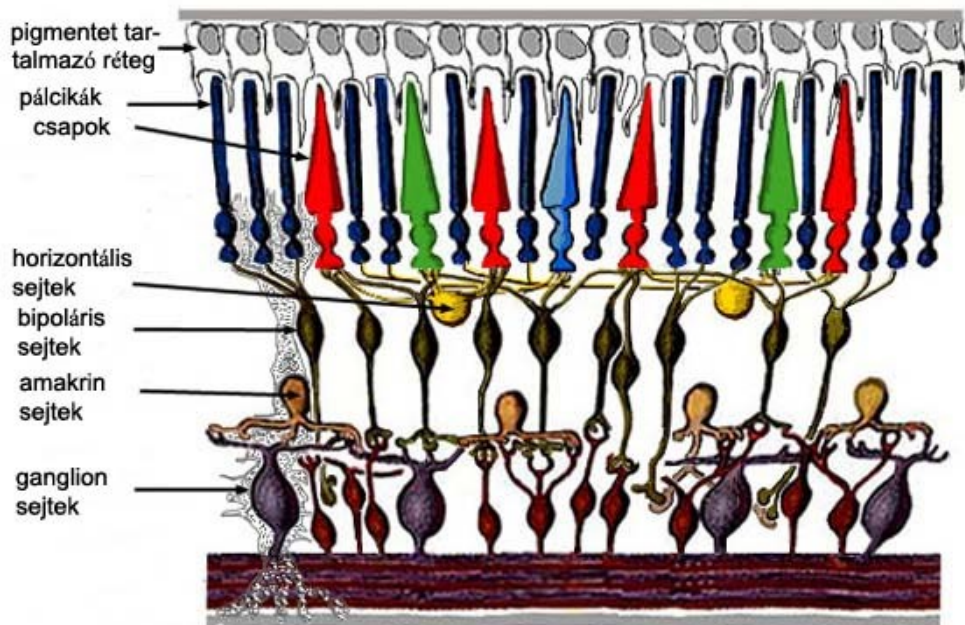

20 μm

Pigmenthám

- Retina

Források:

Herbert-Minkó Krisztina: Bevezetés a szövettanba, alapszövetek I.: hámszövetek

Pálfi Emese: Fedőhámok (szövettani gyakorlat)

Pálfi Emese: Mirigyhámok (szövettani gyakorlat)

Dr. Székely Tamás: Bőrpatólógia (SE II. sz Patológia Intézet, 2017)

www.histologyguide.com